

seo • economisch onderzoek

Henri Bussink
Cato Veuger
Mirko Hartgerink

30 juni 2026

Onderzoek in opdracht van de
ABN AMRO Foundation en het
Jeugdeducatiefonds

Kansenongelijkheid in Nederland

INHOUD

- 1 Aanleiding van het onderzoek
- 2 Samenvatting
- 3 Onderzoeksopzet
- 4 Resultaten
- 5 Langetermijngevolgen
- 5 Onderzoeksverantwoording

AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Ontwikkelingskansen voor kinderen vergroten de kansengelijkheid en daarmee de kans op een mooie toekomst voor ieder kind.

Ieder kind heeft het recht om te dromen over later.

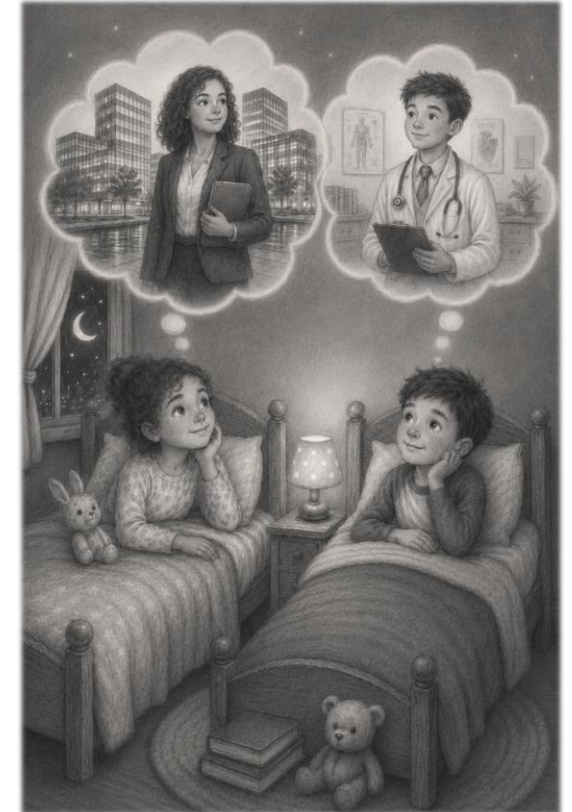
Maar als er thuis geen geld is, je woonwijk onveilig is en je de wereld om je heen niet kunt ontdekken, kan je als kind niet dromen over later.

Een achterstand die je de rest van je leven zelden nog inloopt.

Ook in Nederland zijn de kansen ongelijk verdeeld.

ABN AMRO vindt dat alle kinderen in Nederland gelijke kansen en een mooie toekomst verdienen.

Het **Jeugdeducatiefonds** helpt om de ontwikkelingskansen van kinderen die opgroeien vanuit een achterstand of in armoede te vergroten.

SAMENVATTING

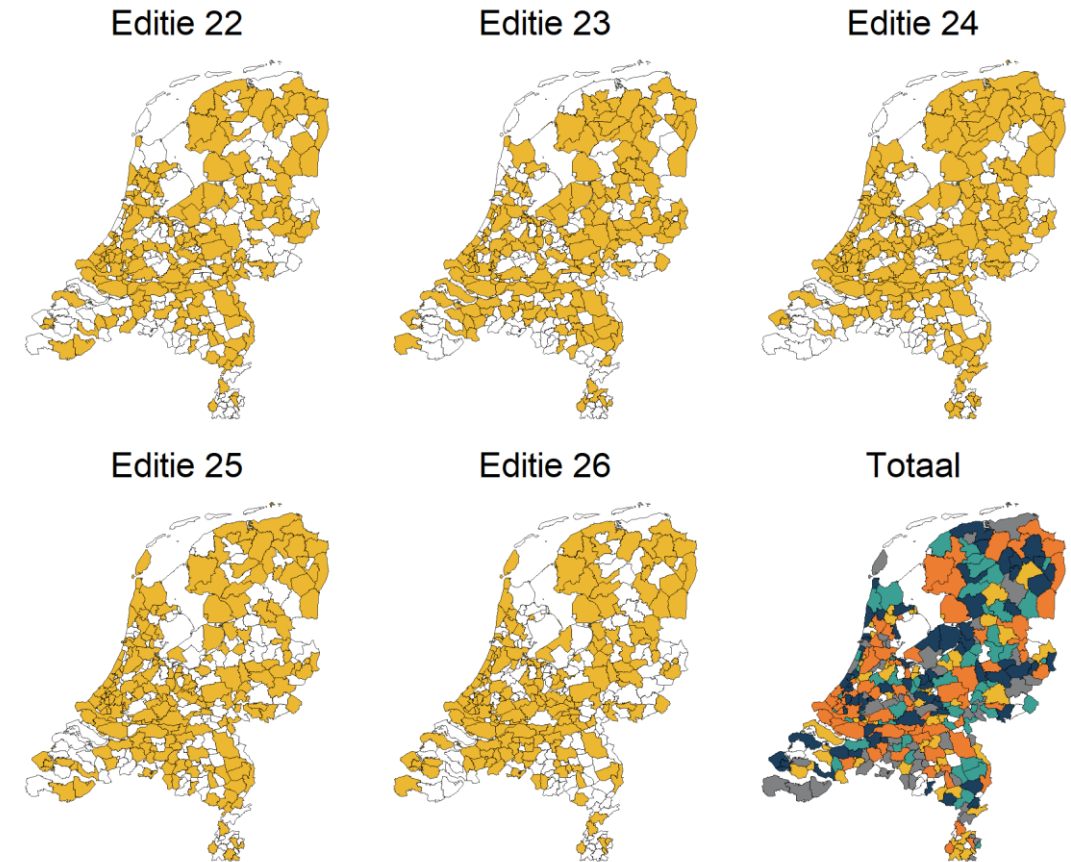
BELANGRIJKSTE CONCLUSIES VAN HET ONDERZOEK

- Een gunstige thuissituatie hangt samen met betere schoolprestaties en betere toekomstkansen. Kansenongelijkheid ontstaat niet alleen door verschillen in sociaaleconomische status of buurt, maar ook door verschillen in wat kinderen thuis aan ondersteuning en rust ervaren.
- De thuissituatie bestaat in dit onderzoek uit vier onderdelen: **ontwikkelmogelijkheden, ontspanningsmogelijkheden, thuisvoorzieningen en stressfactoren**. Deze factoren verklaren samen een belangrijk deel van de verschillen in schoolprestaties.
- Sinds 2023 zien leerkrachten bij **kinderen in groep 5** vooral een minder gunstig beeld bij ontwikkelmogelijkheden, ontspanningsmogelijkheden en thuisvoorzieningen. Meer kinderen hebben weinig kinderboeken thuis en bezoeken minder vaak een museum of kindertheater. Ook nemen zij minder vaak deel aan ontspannende activiteiten, zoals uitstapjes in de natuur of een bezoek aan een pretpark of dierentuin.
- Daarnaast beschikken minder kinderen over belangrijke voorzieningen thuis, zoals een eigen fiets of kamer, en iets minder vaak over een eigen bed of voldoende ontbijt voor school. Leerkrachten zien deze voorzieningen thuis als de grootste bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen.
- Bij stressfactoren is het beeld positiever: er wordt minder vaak bezuinigd op eerste levensbehoeften en ouders kunnen iets vaker de schoolbijdrage betalen. Tegelijk blijft stress thuis volgens leerkrachten de grootste belemmering voor de ontwikkeling van kinderen.

DEELNEMENDE SCHOLEN NAAR GEMEENTE

436 van de aangeschreven scholen hebben de vragenlijst volledig ingevuld. Dat is vergelijkbaar met het gemiddelde in de afgelopen jaren.

- 6.145 scholen in het primair onderwijs zijn aangeschreven om deel te nemen aan het onderzoek.
- Er is gevraagd om de enquête te laten invullen door leerkrachten van groep 5.
- 436 volledig ingevulde enquêtes zijn geretourneerd (een responspercentage van 7,1 procent).
- Het totaal aantal gemeentes in Nederland is gelijk aan 342. Het totale bereik van de enquête in de vijf edities betreft inmiddels 303 gemeenten.
- Een uitgebreidere vergelijking tussen de jaren is opgenomen in de verantwoording aan het einde van het rapport.

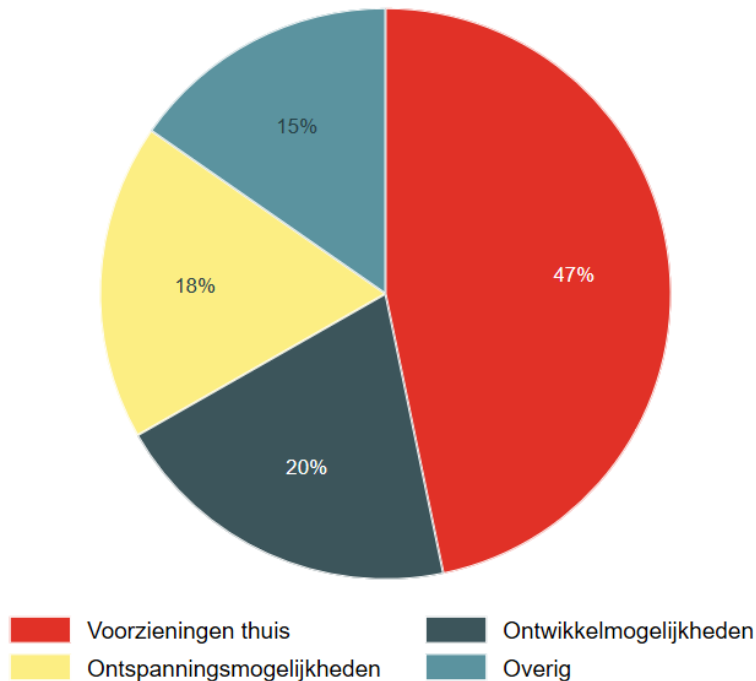
'Wit' = 0 keer; 'Geel' = 1 keer; 'Grijs' = 2 keer; 'Groen' = 3 keer; 'Blauw' = 4 keer;

'Oranje' = 5 keer

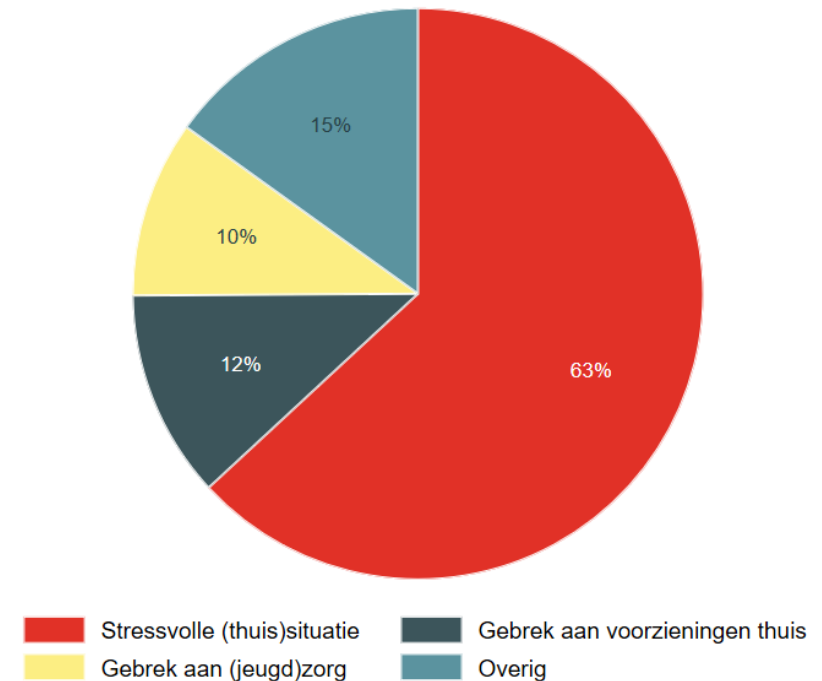
STRESS GROOTSTE BELEMMERING VOOR ONTWIKKELING

Volgens leerkrachten dragen voorzieningen thuis het meest bij aan de ontwikkeling van kinderen, terwijl stress thuis de grootste belemmering vormt. Die stress komt vooral door financiële zorgen en zorgtaken bij één ouder of het kind zelf.

Grootste bijdrage aan benutting van potentieel kinderen

Grootste belemmering voor benutting van potentieel kinderen

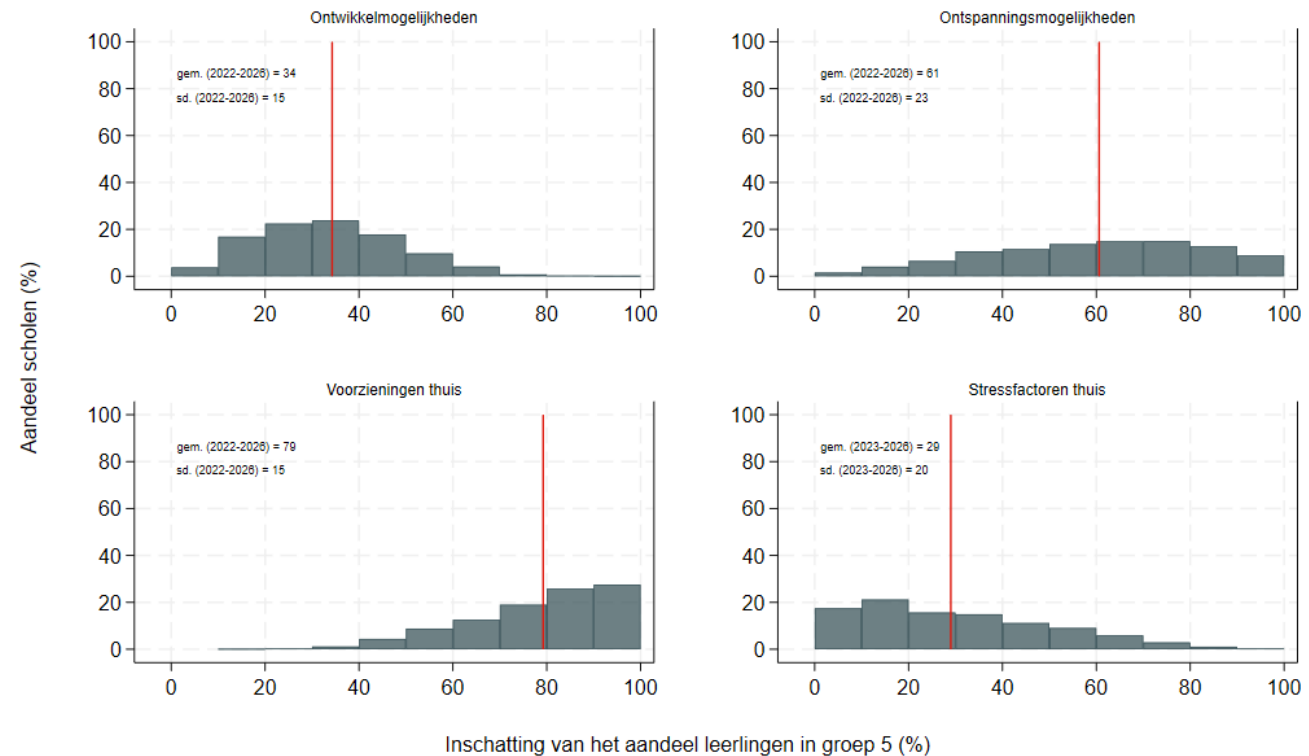

Noot: De figuren tonen welke factoren volgens leerkrachten bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen en welke factoren deze ontwikkeling beperken. De taartpunten tellen per figuur op tot 100 procent.

FORSE VARIATIE IN MOGELIJKHEDEN EN VOORZIENINGEN

Uit het onderzoek in de afgelopen vijf jaren komen forse verschillen naar voren waar het gaat om ontwikkel- en ontspanningsmogelijkheden, voorzieningen thuis en stress.

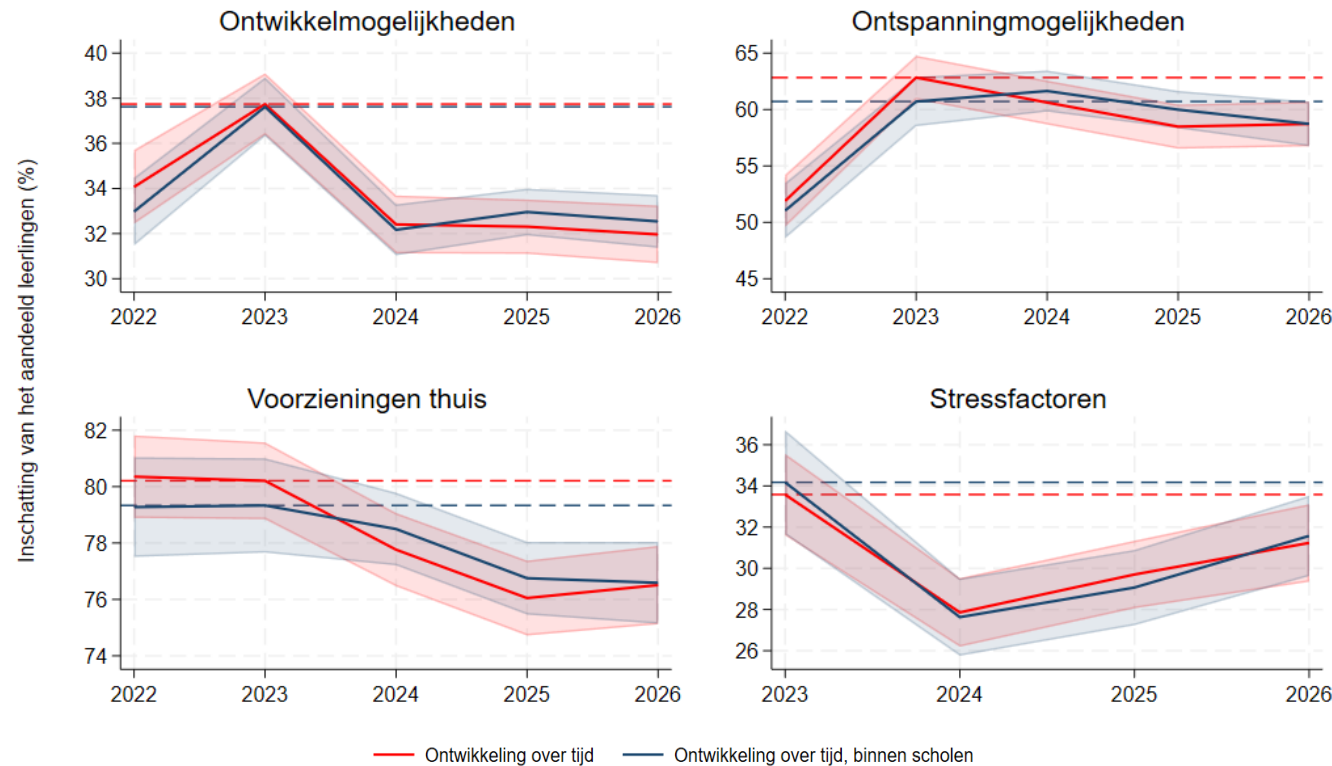
- Ontwikkelmogelijkheden, zoals de mate waarin kinderen in aanraking komen met cultuur, zijn het minst voorhanden.
- Ontspanning door te sporten, dagjes uit of op vakantie te gaan is voor zes op de tien kinderen bereikbaar.
- Voorzieningen thuis zijn voor acht op de tien kinderen in orde. Het gaat dan onder meer om een eigen fiets, een eigen kamer, een eigen bed en een goed ontbijt.
- Drie op de tien kinderen heeft te maken met een stressvolle thuissituatie. Vaak gaat het om financiële problemen, waardoor bijvoorbeeld wordt bezuinigd op eerste levensbehoeften en de schoolbijdrage.

Noot: De figuur toont per indicator de gemiddelde score en standaarddeviatie op basis van de samengenomen items. Het betreft alleen items die in iedere editie van het onderzoek zijn gemeten.

ONTWIKKELING IN MOGELIJKHEDEN EN VOORZIENINGEN

Over vijf jaar ontstaat een gemengd beeld: sinds 2023 nemen ontwikkel- en ontspanningsmogelijkheden af en zijn voorzieningen thuis minder vaak op orde, terwijl stressfactoren verbeteren.

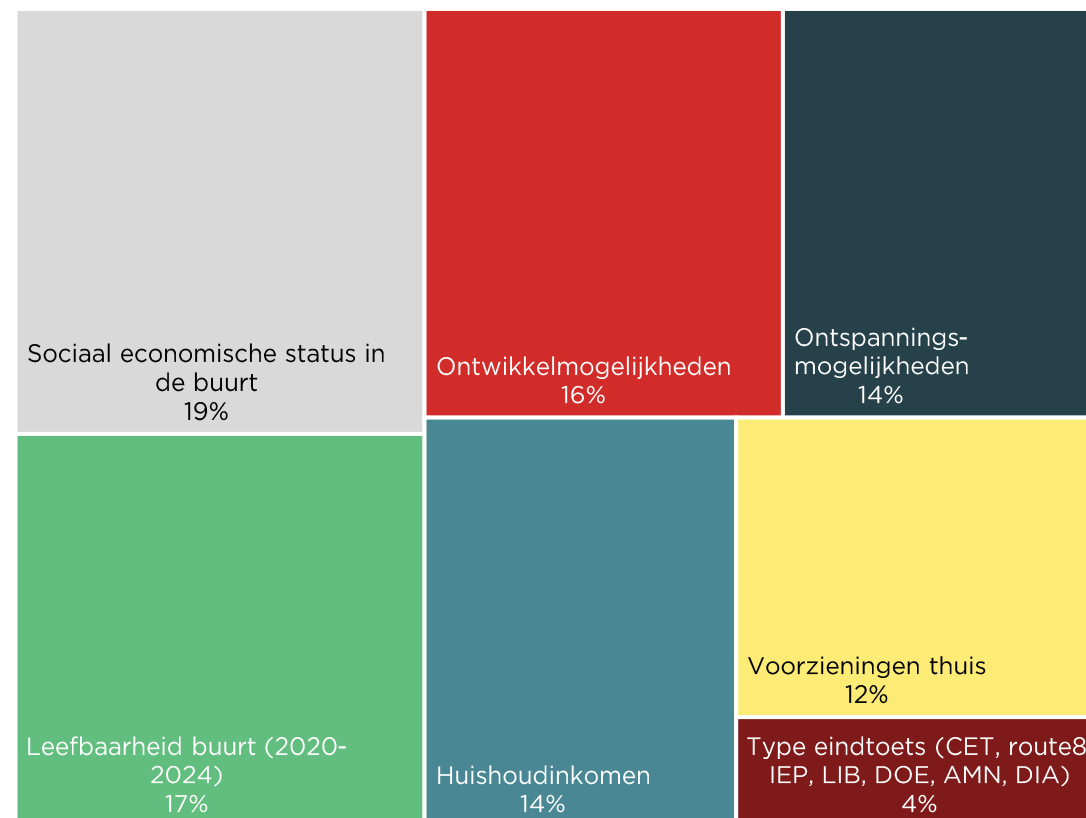
- Ontwikkelmogelijkheden nemen sinds 2023 duidelijk af, na een tijdelijke verbetering die mogelijk samenhangt met herstel na corona.
- Ook ontspanningsmogelijkheden lopen sinds 2023 geleidelijk terug, nadat kinderen in 2023 weer vaker activiteiten konden ondernemen.
- Voorzieningen thuis zijn sinds 2023 minder vaak op orde, vooral een eigen fiets en eigen kamer, en soms een eigen bed en voldoende ontbijt.
- Stressfactoren laten juist verbetering zien: er wordt minder vaak bezuinigd op eerste levensbehoeften en ouders kunnen iets vaker de schoolbijdrage betalen.

Noot: De figuur toont per indicator de ontwikkeling in de gemiddelde score op basis van de samengenomen items. Het betreft alleen items die in iedere editie van het onderzoek zijn gemeten. De verticale as toont het aandeel leerlingen; per jaar is het voorspelde aandeel weergegeven met een 95%-betrouwbaarheidsinterval. De stippellijn geeft referentiejaar 2023 weer. De rode lijn toont de ontwikkeling tussen scholen, gecorrigeerd voor observeerbare verschillen in schoolpopulatie; de blauwe lijn toont de ontwikkeling binnen scholen, ook gecorrigeerd voor tijdsconstante verschillen in schoolpopulatie.

BIJDRAGE VAN FACTOREN AAN SCHOOLPRESTATIES

Schoolprestaties liggen gemiddeld hoger op scholen waar kinderen meer hulpbronnen hebben. Deze hulpbronnen verklaren een deel van de verschillen tussen scholen.

- Een derde van de verklaarde verschillen in schoolprestaties tussen scholen hangt samen met huishoudinkomen en de sociaaleconomische status van de buurt (33 procent). Samen met de leefbaarheid van de buurt verklaart dit de helft van de verschillen in schoolprestaties (50 procent).
- Ontwikkel- en ontspanningsmogelijkheden en voorzieningen thuis verklaren samen meer van de verschillen in schoolprestaties dan huishoudinkomen en sociaaleconomische status in de buurt (42 procent).
- Alle schoolprestaties zijn omgerekend naar dezelfde schaal. Toch verklaart het gebruik van verschillende doorstroomtoetsen nog steeds een deel van de verschillen in schoolprestaties.

Noot: De figuur toont in welke mate de factoren bijdragen aan de verklaring van verschillen tussen scholen in gemiddelde scores op de doorstroomtoets in de periode 2021-2025. De berekening is toegelicht in de onderzoeksverantwoording.

LANGETERMIJNGEVOLGEN VAN ONGELIJKHEID

Meer hulpbronnen thuis kunnen zich vertalen in betere schoolprestaties en later inkomen. In deze rekenvariant brengen we kinderen met minder hulpbronnen thuis naar het landelijk gemiddelde.

- Er zitten 1,4 miljoen kinderen op de basisschool in Nederland. In deze rekenvariant worden de hulpbronnen thuis van kinderen onder het landelijk gemiddelde verhoogd richting dat gemiddelde: meer ontwikkel- en ontspanningsmogelijkheden en betere voorzieningen thuis.
- Daardoor stijgt het aandeel kinderen met voldoende ontwikkelmogelijkheden van 19 naar 34 procent, met voldoende ontspanningsmogelijkheden van 38 naar 61 procent en met voldoende voorzieningen thuis van 64 naar 79 procent.
- De berekening gaat uit van CPB (2020): één standaarddeviatie hogere score op de eindtoets hangt samen met 7.100 euro hoger jaarinkomen (prijspeil 2025). In dit scenario stijgt de toetsscore met 0,2 standaarddeviatie, wat neerkomt op gemiddeld 1.400 euro extra nominaal jaarinkomen per kind, of circa 18.700 euro contante waarde van extra arbeidsinkomen over het werkzame leven.
- Daar staan kosten tegenover. Een precieze return on investment is lastig te berekenen, mede doordat ook gezinssamenstelling en andere achtergrondfactoren samenhangen met schoolprestaties.

ONDERZOEKSOPZET

HET ONDERZOEK

Het onderzoek bestaat uit twee delen. Een overzicht van de literatuur en een beeld van de ontwikkeling van ongelijkheid in Nederland in de afgelopen vijf jaar.

1. Welke factoren beïnvloeden de schoolprestaties van kinderen?

- Onderzoeksmethode: Literatuuronderzoek met studies die causale effecten tussen factoren en schoolprestaties vaststellen.

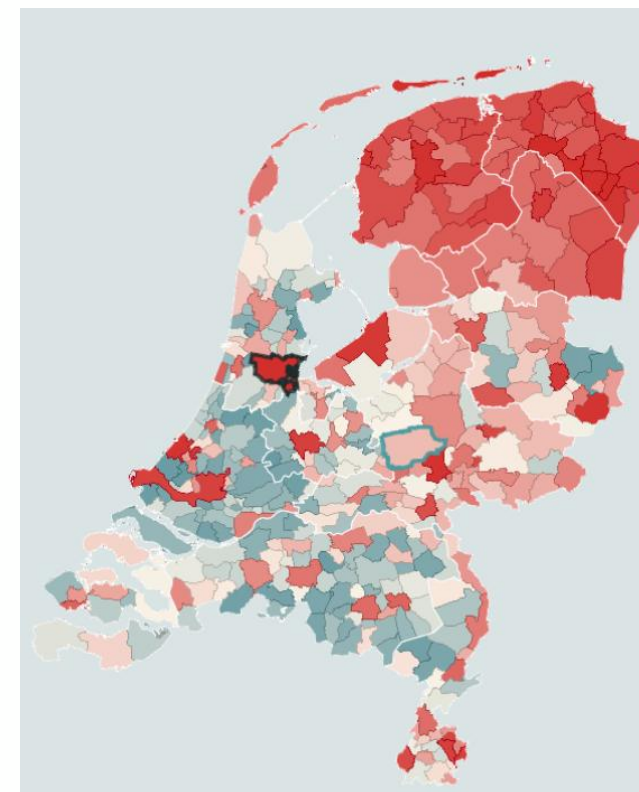
2. Hoe staat het in Nederland met deze factoren?

- Onderzoeksmethode: Literatuuronderzoek en resultaten van een eigen enquête onder leerkrachten in het Nederlandse basisonderwijs.

BRONNEN VAN KANSENGELIJKHEID

Verschillen in kansen tussen kinderen komen tot stand door verschillen in de situatie thuis, omgevingsfactoren en in het onderwijs.

- Het gemiddelde bruto jaarinkomen van jongvolwassenen varieert op gemeenteniveau. In de rijkste gemeenten is het inkomen gemiddeld bijna een derde hoger dan in de armste. Deze verschillen zijn het gevolg van:
 - Thuisituatie: Verschillen in prestaties tussen kinderen worden deels veroorzaakt door verschillen in ouderinkomsten en hulpbronnen thuis, zoals voorzieningen en ontwikkel- en ontspanningsmogelijkheden.
 - Fysieke omgeving: Ieder jaar dat een kind opgroeit in een (financieel) rijkere buurt heeft een positief effect op het latere inkomen, gezondheid en zelfredzaamheid.
 - Onderwijs: Primair onderwijs kan de grote gelijkheidsmachine zijn wanneer wordt ingezet op interventies voor kinderen op achterstand, zoals het bieden van ontwikkelmogelijkheden of het verzorgen van schoolmaaltijden.

Noot: De figuur is ontleend aan de SEO Kansenaslas. In rode gemeenten ligt het inkomen van jongvolwassenen lager dan in blauwe gemeenten, ook na correctie voor sociaaleconomische omstandigheden.

THUISSITUATIE EN SCHOOLPRESTATIES

Onderzoek laat zien dat minder stress, een voedzaam ontbijt, een cultuurrijke omgeving en een eigen ruimte bijdragen aan betere schoolprestaties.

- (Financiële) stress in het gezin heeft een negatieve impact op de fysieke, sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling van jonge kinderen (Masarik & Conger, 2017).
- Mentale gezondheidsproblemen hebben (ongeacht het ouderinkomen) een negatief effect op de schoolprestaties van kinderen (Currie & Stabile, 2006; Currie, 2020). Kinderen met mentale gezondheidsproblemen doubleren vaker en behalen een lager opleidingsniveau. Fletcher (2014) laat zien dat kinderen met mentale problemen (ADHD) later een lager inkomen hebben en minder vaak participeren op de arbeidsmarkt.
- Er bestaat een positief verband tussen het aantal boeken dat thuis aanwezig is en de frequentie van museumbezoek en de leesprestaties van kinderen. Cognitieve functies ontwikkelen beter door het lezen van meer boeken en in aanraking komen met cultuur (Evans et al., 2014).
- Kinderen die zonder ontbijt te hebben genuttigd op school komen, presteren gedurende de ochtend minder goed. Van een ontbijt dat meer energie oplevert, profiteren vooral kinderen die minder hoog scoren op toetsen binnen bèta-domeinen. Daarnaast heeft een ontbijt effect op de lichamelijke ontwikkeling van kinderen (RIVM, 2020 en Ossewaarde & Wolbers, 2025).
- In huishoudens met weinig ruimte hebben kinderen vaak geen eigen slaapkamer of soms zelfs geen eigen bed. Er bestaat een negatief causaal verband tussen het niet hebben van een eigen slaapkamer en schoolprestaties (Goux & Maurin, 2005).

FYSIEKE OMGEVING EN SCHOOLPRESTATIES

Onderzoek laat zien dat opgroeien in een fysieke omgeving die veiliger is en meer voorzieningen kent een positieve impact heeft op schoolprestaties.

- Kinderen uit gezinnen uit arme buurten die een voucher kregen toegewezen om naar een betere buurt te verhuizen, presteren vier tot zeven jaar later beter op school (Chetty et al., 2016).
- Nieuw Nederlands onderzoek laat zien dat kenmerken van de fysieke en thuisomgeving bijdragen aan het begrip van achterstanden van de armste kinderen (De Vries, 2025). Dit wordt ook duidelijk in internationaal werk dat bijvoorbeeld laat zien dat in een betere fysieke omgeving zich vaak ook betere scholen bevinden. Laliberté (2021) laat zien dat de helft van de verbetering in schoolprestaties die kinderen uit Montreal boeken door naar een betere buurt te verhuizen kan worden toegewezen aan het betere onderwijs dat zij genieten.
- De impact van de invloed van leeftijdsgenoten in iemands buurt is van belang voor de mate van crimineel gedrag. Damm & Dustmann (2014) bestuderen een Deens experiment en vinden dat kinderen die zijn toegewezen aan gebieden met een hoger aandeel jeugdcriminaliteit meer kans hebben op een strafrechtelijke veroordeling.
- Andere studies laten een negatief verband tussen luchtkwaliteit en schoolprestaties zien (Colmer et al., 2020) en meer geweld tegen kinderen in buurten met minder goede voorzieningen (Sharkey, 2020).

PRIMAIR ONDERWIJS EN SCHOOLPRESTATIES

Het Nederlandse onderwijs kan de prestaties van kinderen verbeteren, waarbij het vooral een knelpunt is om de doelgroep van extra inspanningen goed te kunnen bereiken.

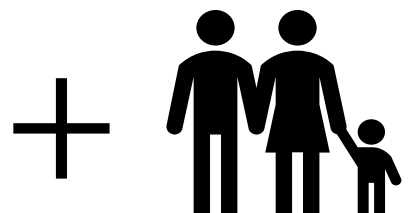
- Kinderen met een onderwijsachterstand hebben meer baat bij extra ondersteuning, zoals intensiever taal- en rekenonderwijs. De algehele effectiviteit van deze ondersteuning hangt af van de mate waarin deze extra ondersteuning ook deze kinderen bereikt. Door een lage deelname van kinderen met een onderwijsachterstand komen zelfs effectieve interventies niet terecht waar ze nodig zijn (Cornelissen et al., 2018). Dat pleit voor extra (gerichte) ondersteuning tijdens het reguliere onderwijs en voldoende effectieve onderwijstijd.
- De kwaliteit van het basisonderwijs staat onder druk, wat blijkt uit dalende leerprestaties en ongelijkheid tussen groepen leerlingen (Claes et al., 2025). De leerprestatiekloof in groep 8 is voor minstens de helft al in groep 4 aanwezig, wat pleit voor vroege interventies (Claes et al., 2025; Ter Weel, 2006).
- Via de Gelijke Kansen Alliantie is er beleid gericht op ontwikkelmogelijkheden, zoals het aanbieden van muziek en dans met een verrijkte schooldag. De effectiviteit van deze programma's wordt nauwgezet gemonitord.
- Het Nationaal Programma Onderwijs om herstel van achterstanden na de coronapandemie te realiseren lijkt effectief te zijn geweest. Vier jaar na uitbraak van pandemie is er sprake van grotendeels herstel in de leergroei bij basisschoolleerlingen (Van der Steeg, 2025).

EFFECT VAN HULPBRONNEN IS EEN OPTELSOM

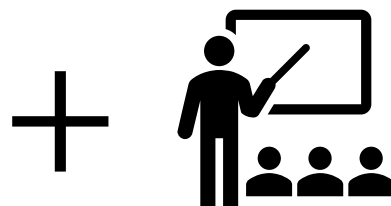
Uit empirisch onderzoek in verschillende landen en omstandigheden volgt dat het effect van hulpbronnen op schoolprestaties en inkomen kan worden gezien als een optelsom.

Een kind dat verhuist naar een betere of slechtere wijk, gaat net zo presteren als alle andere kinderen die in deze wijk opgroeien (Muilwijk-Vriend et al., 2019).

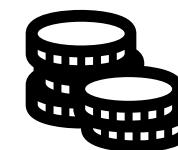

Kinderen die opgroeien in gezinnen met een inkomen op het 25ste percentiel van de inkomensverdeling behalen een gemiddelde score op de eindtoets van 534 (vmbo-tl), terwijl kinderen die opgroeien in gezinnen met een inkomen op het 75ste percentiel een score van 537 (havo) behalen.

Vooraf kinderen die opgroeien in gezinnen met weinig hulpbronnen zijn gebaat bij intensief onderwijs (Fredriksson et al., 2013).

=

Eén jaar extra onderwijs, is gelijk aan een 6 tot 9 procent hoger bruto jaarinkomen (Harmon et al., 2003).

EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR EFFECT HULPBRONNEN

Hulpbronnen van kinderen worden gemeten met een enquête. Deze gegevens worden gekoppeld aan schooluitkomsten, het gemiddelde huishoudinkomen, de sociaaleconomische status en de leefbaarheid van de buurt.

- **Wat is het effect van verschillende hulpbronnen thuis op de leerprestaties van kinderen?**
 - Het huishoudinkomen en -vermogen, het opleidingsniveau en het arbeidsverleden van ouders zijn belangrijke hulpbronnen voor kinderen.
 - De voorzieningen en situatie thuis meten we met een enquête onder basisschoolleerkrachten van groep 5. Alle basisscholen in Nederland zijn vijf keer aangeschreven in de periode 2022-2026.
- **Wat is het effect van de leefbaarheid van buurten op leerprestaties?**
 - We meten de leefbaarheid van buurten aan de hand van indicatoren over de kwaliteit van woningen, indicatoren over de sociaaleconomische positie van bewoners, het voorzieningenniveau, de veiligheid en de kwaliteit van de fysieke omgeving.
- **Wat is het effect van verschillen in leerprestaties op het latere inkomen?**
 - We voorspellen wat een lagere doorstroomtoetsscore (gemeten op een genormaliseerde en herschaalde schaal) betekent voor het latere inkomen. Hiervoor gebruiken we de methode die het CPB ook hanteert voor de doorrekening van onderwijsmaatregelen.

VOORZIENINGEN EN THUISSITUATIE

Er is vijf keer (2022-2026) een enquête gestuurd naar alle basisscholen met het verzoek om voor de kinderen in groep 5 te reageren op een aantal stellingen.

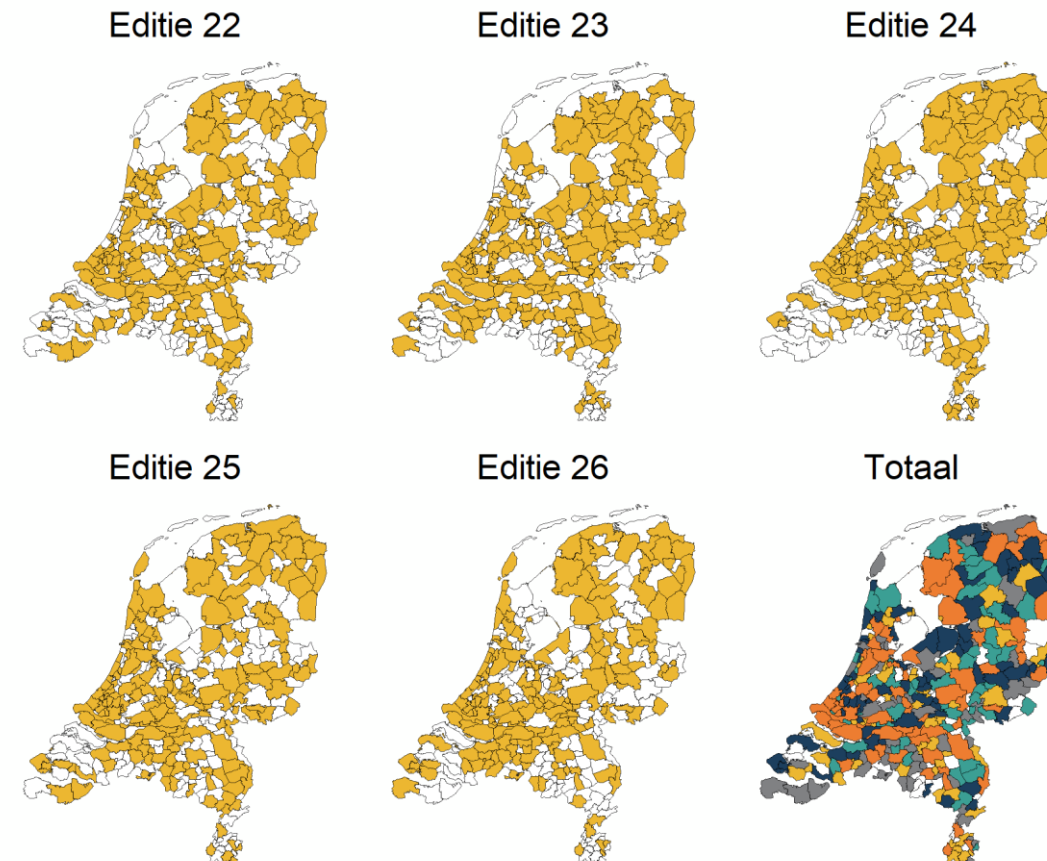
De enquête bestaat uit een aantal stellingen in categorieën.

- Ontwikkelingsmogelijkheden zijn gemeten aan de hand van het aantal kinderboeken thuis en de mate waarin kinderen in aanraking komen met cultuur, via muziek, theater- en museumbezoek.
- Ontspanningsmogelijkheden zijn gemeten aan de hand van de mate waarin kinderen toegang hebben tot sport en natuur en of zij weleens logeren bij vriendjes of op zomervakantie gaan.
- Voorzieningen zijn gemeten aan de hand van het hebben van een eigen slaapkamer, een eigen bed, een fiets en in hoeverre sprake is van voldoende ontbijt. Sinds 2024 is ook gevraagd naar het aantal kinderen met een zwemdiploma.
- Stress is sinds 2023 met drie stellingen toegevoegd over een inschatting van stress thuis, bezuinigingen in gezinnen op eerste levensbehoeften en de moeite die het kost de ouderbijdrage te voldoen.
- Speciale onderwerpen. In 2023 is dieper ingegaan op het thema stress thuis, in 2024 op zorg en gedragsproblemen en in 2025 op mentale gezondheid. In de huidige editie ligt de focus op de ontwikkeling van deze indicatoren over de afgelopen vijf jaar. Deze onderwerpen zijn eenmalige verdiepingen.

DEELNEMENDE SCHOLEN NAAR GEMEENTE

436 van de aangeschreven scholen hebben de vragenlijst volledig ingevuld. Dat is vergelijkbaar met het gemiddelde in de afgelopen jaren.

- 6.145 scholen in het primair onderwijs zijn aangeschreven om deel te nemen aan het onderzoek.
- Er is gevraagd om de enquête te laten invullen door leerkrachten van groep 5.
- 436 volledig ingevulde enquêtes zijn geretourneerd (een responspercentage van 7,1 procent).
- Het totaal aantal gemeentes in Nederland is gelijk aan 342. Het totale bereik van de enquête in de vijf edities betreft inmiddels 303 gemeenten.
- Een uitgebreidere vergelijking tussen de jaren is opgenomen in de verantwoording aan het einde van het rapport.

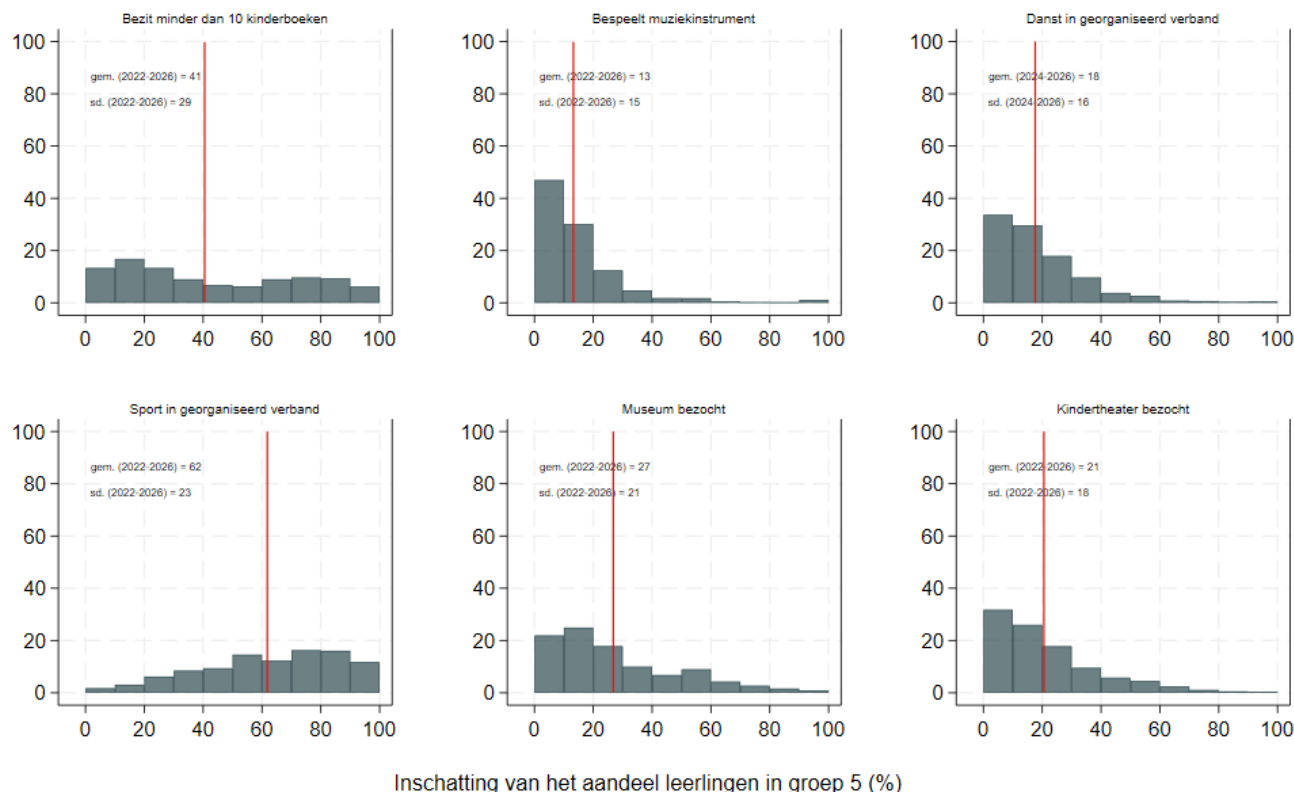
'Wit' = 0 keer; 'Geel' = 1 keer; 'Grijs' = 2 keer; 'Groen' = 3 keer; 'Blauw' = 4 keer;

'Oranje' = 5 keer

RESULTATEN

ONTWIKKELMOGELIJKHEDEN

Niet ieder kind heeft thuis dezelfde ontwikkelmogelijkheden. De verschillen tussen scholen zijn soms groot.

- Sport in georganiseerd verband komt het vaakst voor: bijna twee derde van de kinderen doet dit. Tegelijk heeft ruim vier op de tien kinderen minder dan 10 kinderboeken thuis. De spreiding tussen scholen is hierbij groot.
- Culturele activiteiten zijn minder bereikbaar: ongeveer een kwart van de kinderen bezocht een museum en circa een vijfde een kindertheater.
- Muziek en dans komen het minst vaak voor. Gemiddeld bespeelt 13 procent een muziekinstrument en danst 18 procent in georganiseerd verband; in veel klassen gaat het om nauwelijks kinderen.

Noot: De figuren tonen de antwoorden van leerkrachten op de zes vragen over ontwikkelmogelijkheden in de vijf edities van het onderzoek, met uitzondering van dans, dat alleen in 2024, 2025 en 2026 is gemeten. De antwoorden zijn weergegeven als aandelen op de horizontale as. De verticale as toont de optelsom van deze aandelen per 10 procentpunten. Het gemiddelde is weergegeven met een rode lijn.

ONTWIKKELMOGELIJKHEDEN OVER DE TIJD

Vooral het aandeel leerlingen met weinig kinderboeken thuis neemt sinds 2023 toe; museum- en theaterbezoek liggen lager, de overige indicatoren blijven stabiel.

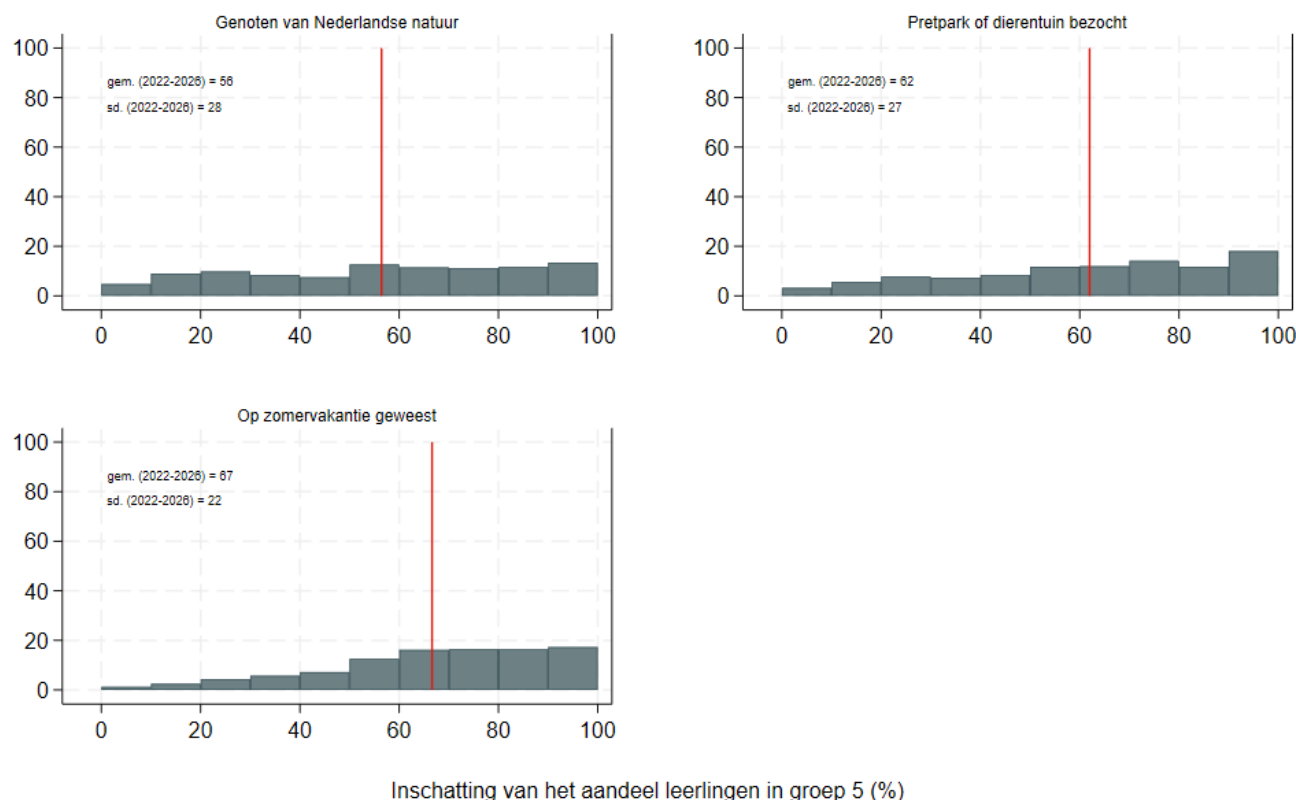

- Het aandeel kinderen met minder dan tien kinderboeken thuis is sinds 2023 gestegen. Ook museum- en kindertheaterbezoek liggen significant lager dan in 2023.
- Bij museum- en kindertheaterbezoek is bovendien een tijdelijk herstel zichtbaar na de coronaperiode: de aandelen lagen in 2022 lager, stegen in 2023 en namen daarna weer iets af.
- Muziekinstrument bespelen, georganiseerd sporten en georganiseerd dansen verschillen niet significant van 2023.

Noot: De figuren tonen de ontwikkeling in ontwikkelmogelijkheden in de vijf edities van het onderzoek. De verticale as toont het aandeel leerlingen; per jaar is het voorspelde aandeel weergegeven met een 95%-betrouwbaarheidsinterval. De stippellijn geeft referentiejaar 2023 weer. De rode lijn toont de ontwikkeling tussen scholen, gecorrigeerd voor observeerbare verschillen in schoolpopulatie; de blauwe lijn toont de ontwikkeling binnen scholen, ook gecorrigeerd voor tijdsconstante verschillen in schoolpopulatie.

ONTSPANNINGSMOGELIJKHEDEN

Ontspanningsmogelijkheden zijn er gemiddeld voor een meerderheid van de kinderen, maar de gelijkmatige verdeling laat zien dat de verschillen tussen scholen groot zijn.

- In een gemiddelde klas van 23 leerlingen zijn ongeveer 15 kinderen op zomervakantie geweest, zo'n twee derde. Voor 8 kinderen geldt dat niet.
- Ook andere ontspanningsmogelijkheden zijn voor een meerderheid bereikbaar: ruim de helft genoot van de Nederlandse natuur en bijna twee derde bezocht een pretpark of dierentuin. Dat zijn gemiddeld 13 à 14 kinderen per klas.
- Tegelijk zijn de verschillen tussen scholen groot. In sommige klassen geldt dit voor bijna alle kinderen, terwijl in andere klassen maar weinig kinderen zulke ontspanningsmogelijkheden hebben.

Noot: De figuren tonen de antwoorden van leerkrachten op de drie vragen over ontspanningsmogelijkheden in de vijf edities van het onderzoek. De antwoorden zijn weergegeven als aandelen op de horizontale as. De verticale as toont de optelsom van deze aandelen per 10 procentpunten. Het gemiddelde is weergegeven met een rode lijn.

ONTSPANNINGSMOGELIJKHEDEN OVER DE TIJD

Zowel het aandeel leerlingen dat van de Nederlandse natuur geniet, als een pretpark of dierentuin heeft bezocht of op zomervakantie is geweest, ligt lager dan in 2023.

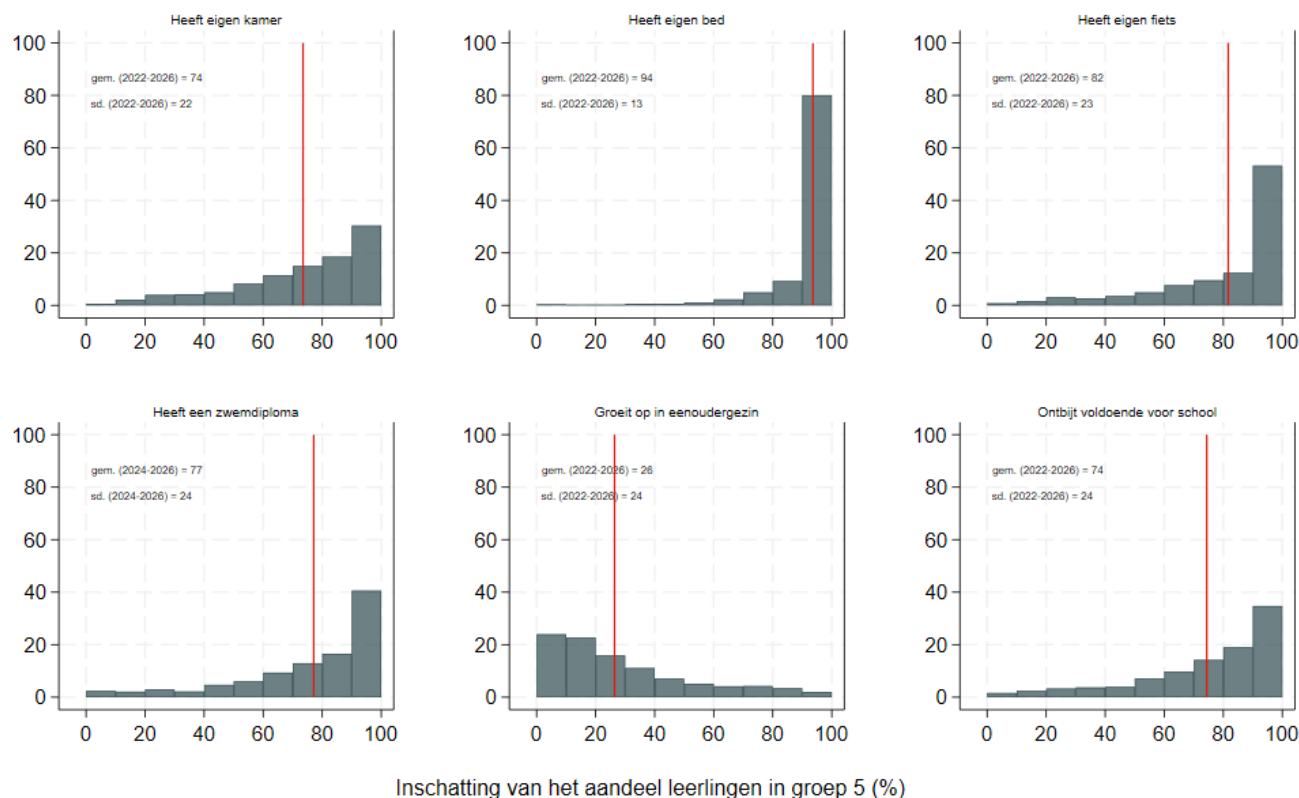

- Ontspanningsmogelijkheden piekten in 2023, mogelijk door herstel na de coronaperiode. Daarna lopen de aandelen weer terug.
- Het aandeel kinderen dat genoot van de Nederlandse natuur ligt in 2026 significant lager dan in 2023.
- Ook het bezoek aan een pretpark of dierentuin is sinds 2023 significant gedaald, al blijft dit voor een meerderheid van de kinderen bereikbaar.
- Op zomervakantie gaan daalde tot 2025 en herstelt in 2026 licht, maar ligt nog onder het niveau van 2023.

Noot: De figuren tonen de ontwikkeling in ontspanningsmogelijkheden in de vijf edities van het onderzoek. De verticale as toont het aandeel leerlingen; per jaar is het voorspelde aandeel weergegeven met een 95%-betrouwbaarheidsinterval. De stippellijn geeft referentiejaar 2023 weer. De rode lijn toont de ontwikkeling tussen scholen, gecorrigeerd voor observeerbare verschillen in schoolpopulatie; de blauwe lijn toont de ontwikkeling binnen scholen, ook gecorrigeerd voor tijdsconstante verschillen in schoolpopulatie.

VOORZIENINGEN THUIS

De meeste kinderen op de deelnemende scholen hebben thuis een eigen bed, kamer en fiets. Tegelijk heeft bijna een kwart geen zwemdiploma of onvoldoende ontbijt voor school.

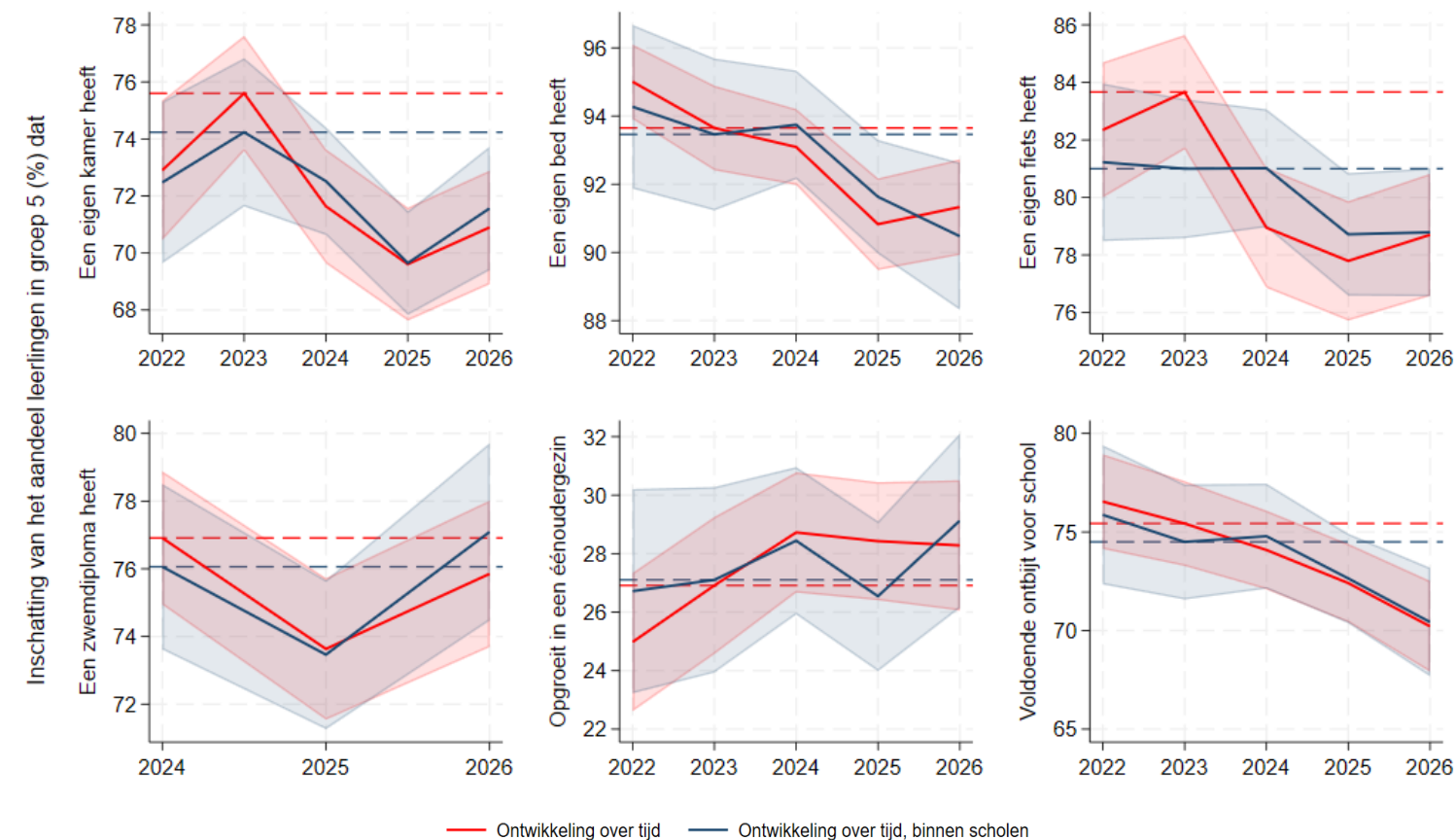

- De meeste kinderen hebben thuis een eigen bed, kamer en fiets. Vooral een eigen bed is bijna overal aanwezig; bij een eigen fiets en kamer zijn de verschillen tussen scholen groter.
- Bijna een kwart van de kinderen in groep 5 heeft geen zwemdiploma, terwijl kinderen dan meestal 8 of 9 jaar oud zijn.
- Ook ontbijt ongeveer een kwart van de kinderen onvoldoende voor school. In een gemiddelde klas van 23 leerlingen gaat het om bijna 6 kinderen.
- Een vergelijkbaar aandeel groeit op in een eenoudergezin. Ook hier is de spreiding groot: in sommige klassen komt dit veel vaker voor dan in andere.

Noot: De figuren tonen de antwoorden van leerkrachten op de zes vragen over thuisvoorzieningen in de vijf edities van het onderzoek, met uitzondering van zwemdiploma, dat alleen in 2024 en 2025 is gemeten. De antwoorden zijn weergegeven als aandelen op de horizontale as. De verticale as toont de optelsom van deze aandelen per 10 procentpunten. Het gemiddelde is weergegeven met een rode lijn.

VOORZIENINGEN THUIS OVER TIJD

Sinds 2023 zijn belangrijke voorzieningen thuis minder vaak op orde, vooral een eigen fiets, eigen kamer en voldoende ontbijt. Bij een eigen bed is de daling kleiner.

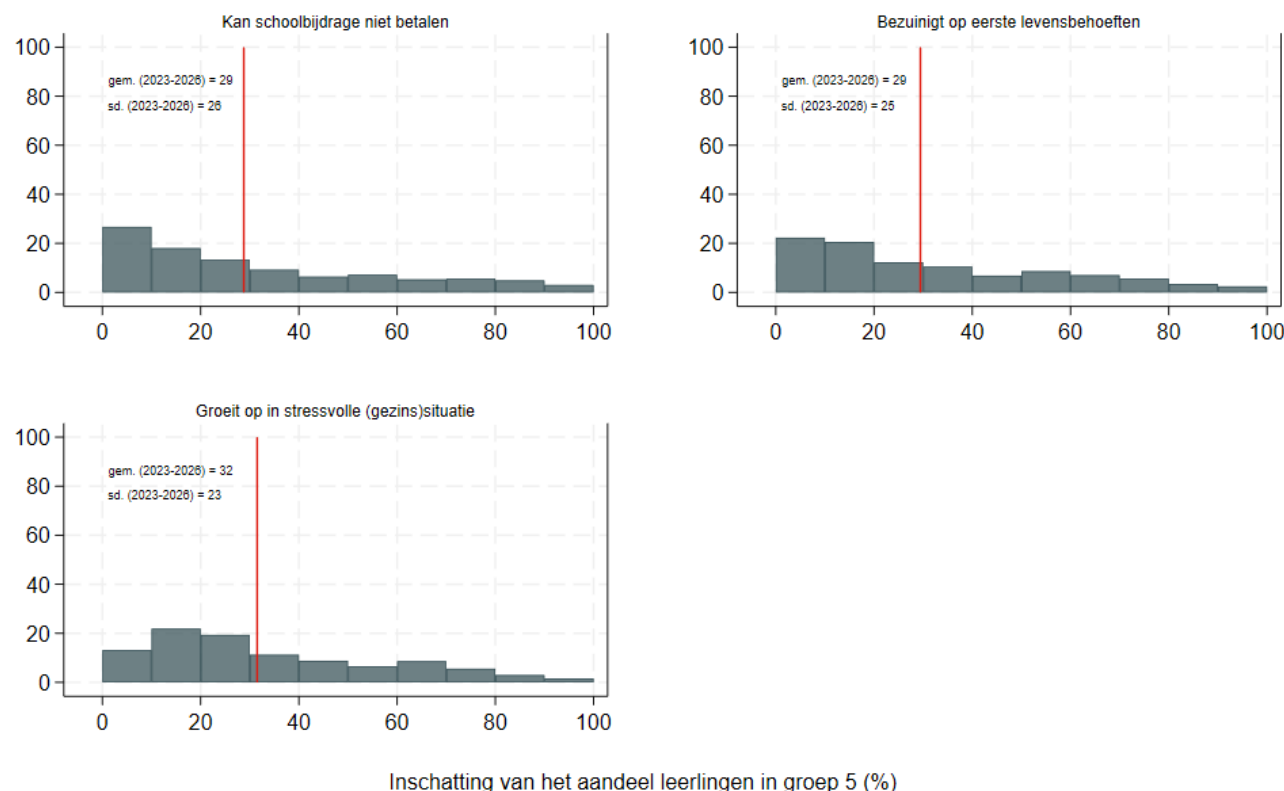

- Het aandeel kinderen met een eigen kamer, bed, fiets en voldoende ontbijt voor school is sinds 2023 gedaald, maar de daling verschilt per voorziening.
- De daling is het duidelijkst bij een eigen fiets en kamer en voldoende ontbijt. Bij een eigen bed is de afname kleiner. Daarmee zijn belangrijke voorzieningen thuis minder vaak op orde.
- Binnen scholen zijn minder significante ontwikkelingen zichtbaar. De afname kan dus ook samenhangen met verschillen tussen scholen.

Noot: De figuren tonen de ontwikkeling in voorzieningen thuis in de vijf edities van het onderzoek. De verticale as toont het aandeel leerlingen; per jaar is het voorspelde aandeel weergegeven met een 95%-betrouwbaarheidsinterval. De stippellijn geeft referentiejaar 2023 weer. De rode lijn toont de ontwikkeling tussen scholen, gecorrigeerd voor observeerbare verschillen in schoolpopulatie; de blauwe lijn toont de ontwikkeling binnen scholen, ook gecorrigeerd voor tijdsconstante verschillen in schoolpopulatie.

STRESSFACTOREN THUIS

Sinds 2023 zijn vanwege dalende koopkracht vragen over (financiële) stress thuis toegevoegd. Gemiddeld heeft ongeveer drie op de tien kinderen hiermee te maken.

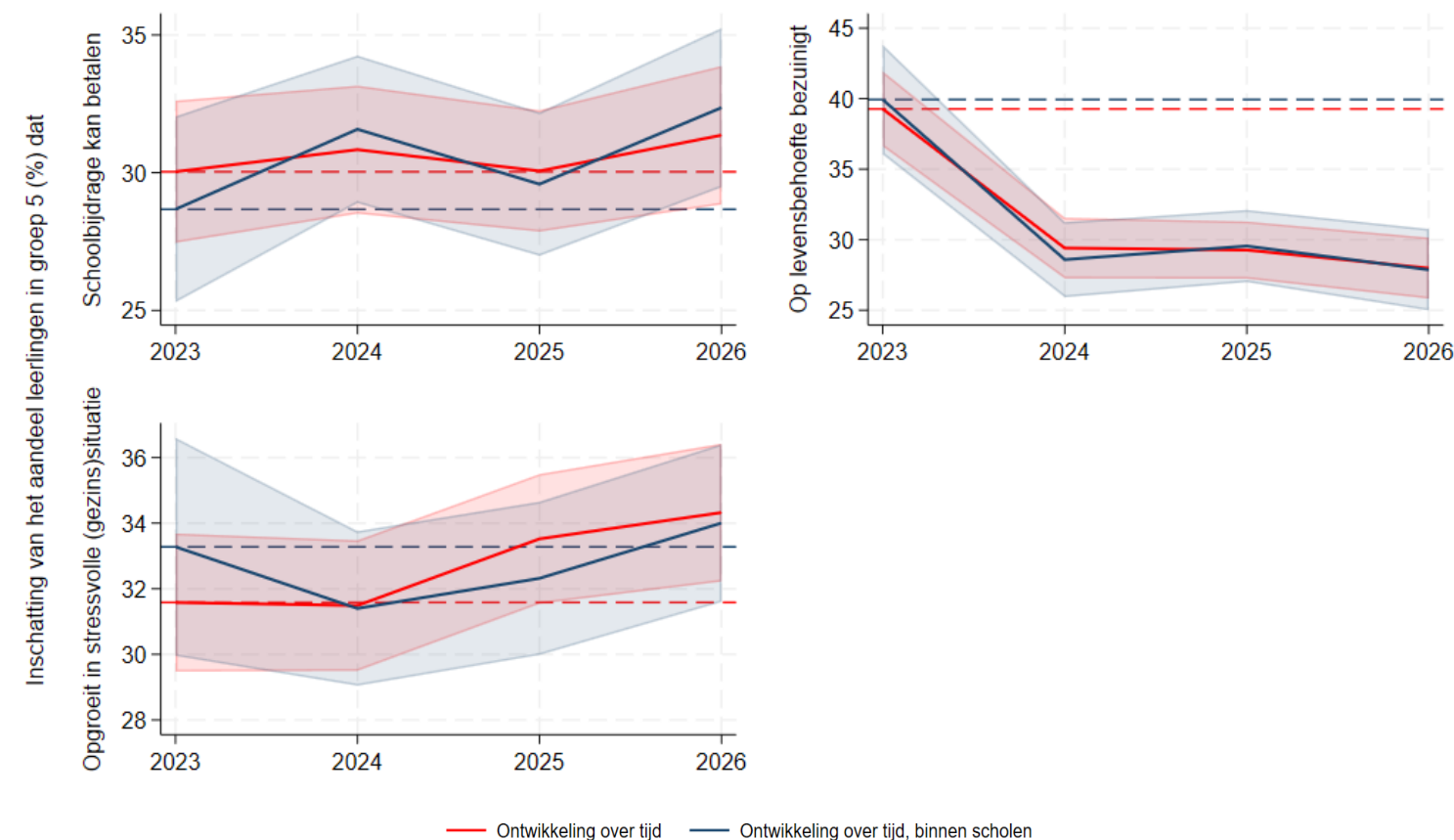

- Gemiddeld groeit ongeveer een derde van de kinderen op in een stressvolle thuissituatie.
- Bij bijna drie op de tien kinderen wordt thuis bezuinigd op eerste levensbehoeften.
- Ook bij bijna drie op de tien kinderen kunnen ouders de schoolbijdrage moeilijk betalen. In een gemiddelde klas van 23 leerlingen gaat het om ongeveer 7 kinderen.
- De spreiding tussen scholen is groot: op sommige scholen speelt financiële stress nauwelijks, terwijl dit op andere scholen voor een groot deel van de kinderen geldt.

Noot: De figuren tonen de antwoorden van leerkrachten op de drie vragen over stress in de laatste vier edities van het onderzoek. De antwoorden zijn weergegeven als aandelen op de horizontale as. De verticale as toont de optelsom van deze aandelen per 10 procentpunten. Het gemiddelde is weergegeven met een rode lijn.

STRESSFACTOREN THUIS OVER TIJD

Het aandeel leerlingen bij wie thuis wordt bezuinigd op eerste levensbehoeften ligt lager dan in 2023; stress thuis en moeite met het betalen van de schoolbijdrage blijven stabiel.

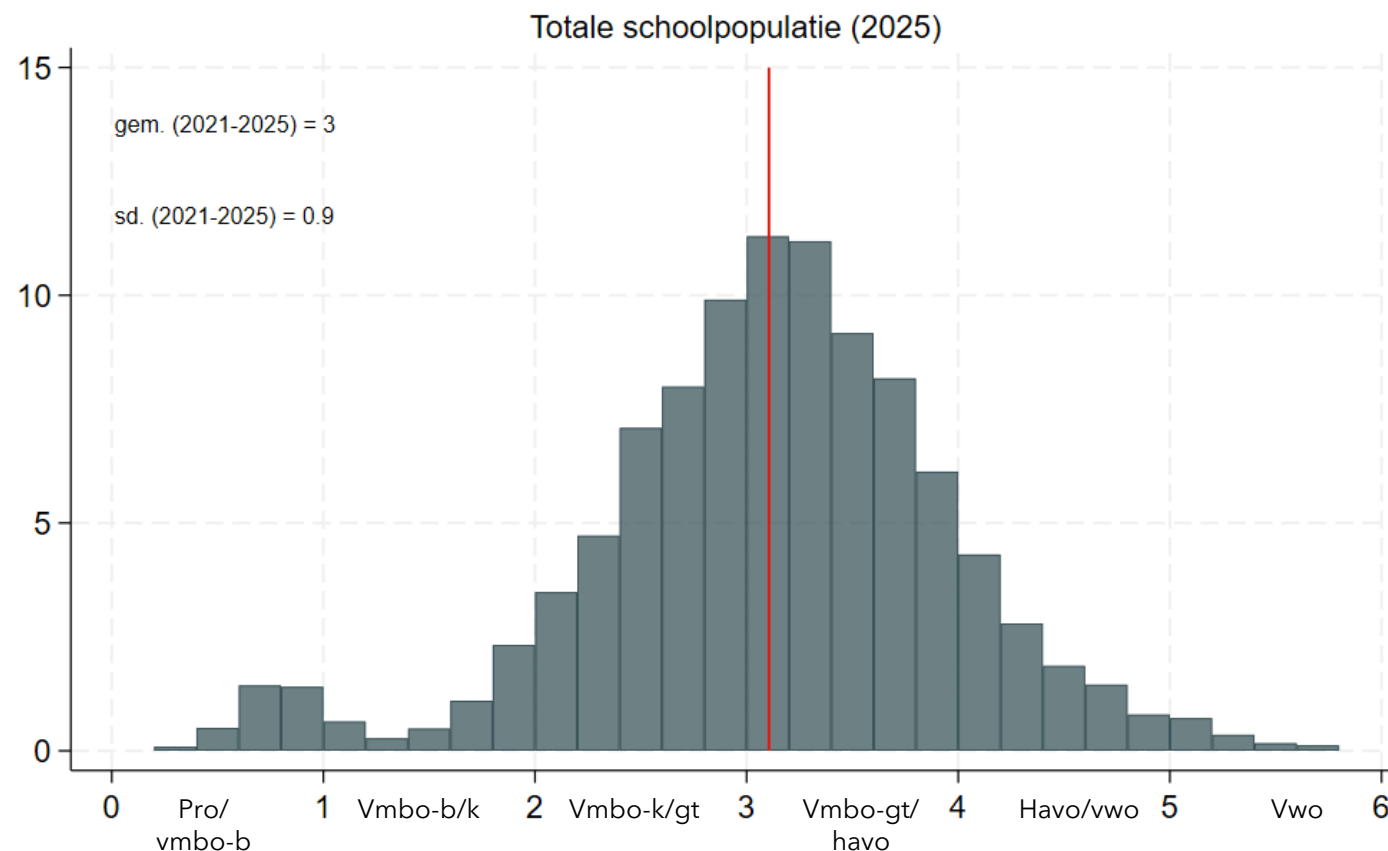
- Het aandeel kinderen in een stressvolle thuissituatie blijft over de jaren vrij stabiel; de verschillen zijn niet significant.
- Het aandeel leerlingen in gezinnen dat de schoolbijdrage moeilijk kan betalen blijft over de jaren vrij stabiel. Binnen scholen die vaker deelnemen lijkt dit aandeel wel toe te nemen.
- Bezuinigen op eerste levensbehoeften komt duidelijk minder vaak voor dan in 2023 en blijft daarna relatief stabiel. Dit kan samenhangen met de hoge inflatie en dalende koopkracht in 2023.

Noot: De figuren tonen de ontwikkeling in stressfactoren thuis in de laatste vier edities van het onderzoek. De verticale as toont het aandeel leerlingen; per jaar is het voorspelde aandeel weergegeven met een 95%-betrouwbaarheidsinterval. De stippellijn geeft referentiejaar 2023 weer. De rode lijn toont de ontwikkeling tussen scholen, gecorrigeerd voor observeerbare verschillen in schoolpopulatie; de blauwe lijn toont de ontwikkeling binnen scholen, ook gecorrigeerd voor tijdsconstante verschillen in schoolpopulatie.

UNIFORMERING DOORSTROOMTOETSSCORES

De doorstroomtoetsen zijn uniform gemaakt volgens de voorkeursmethode van het CBS, rekening houdend met toetsaanbieder, schooladvies en de verdeling daarvan.

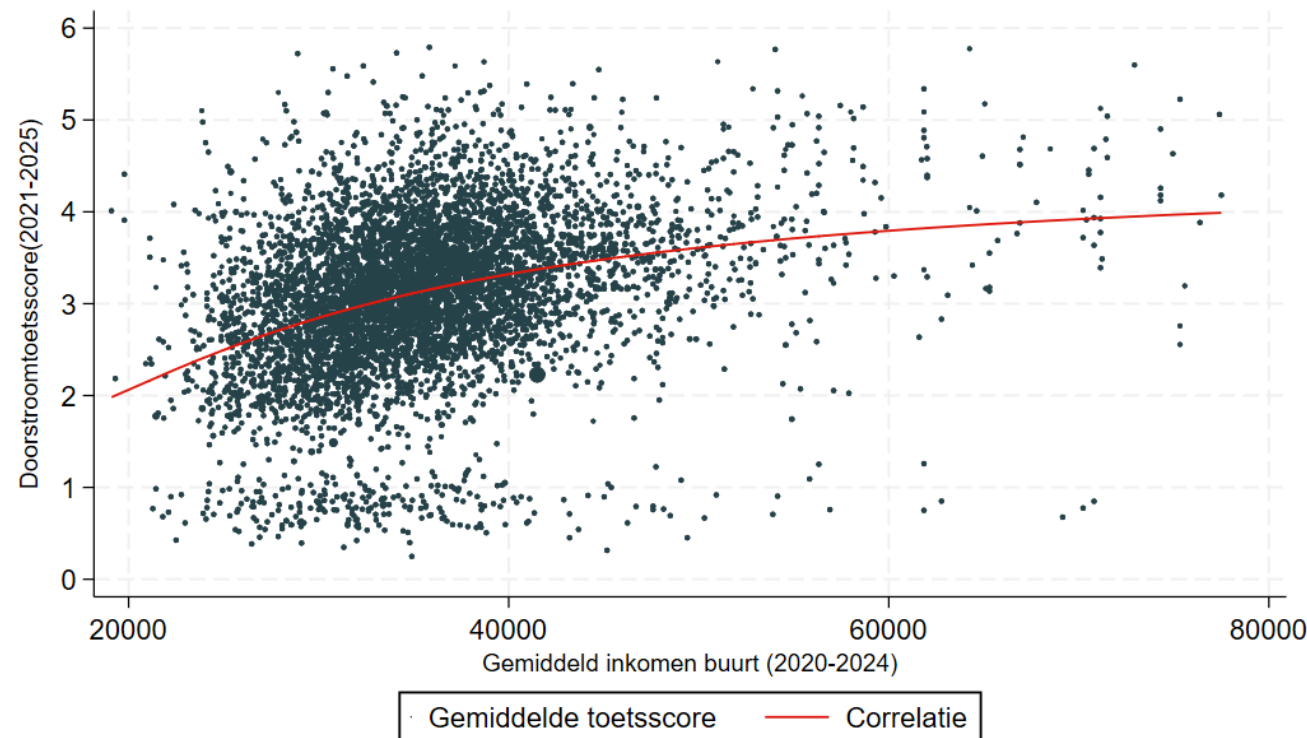
- Omdat doorstroomtoetsen verschillende schalen gebruiken, zijn de scores eerst geüniformeerd volgens de CBS-voorkeursmethode.
- De toetsscores zijn omgerekend naar een schaal van 0 tot 6, met een gemiddelde van 3 en een standaardafwijking van ongeveer 1.
- Eén punt hoger of lager staat grofweg voor één schooladviesniveau verschil.
- In de vervolganalyses meten we de samenhang tussen de verschillende hulpbronnen en deze uniforme toetsscores.

SAMENHANG HUISHOUDINKOMEN EN SCHOOLPRESTATIES

De scores op de eindtoets in het basisonderwijs (in de periode 2021-2025) hangen sterk samen met het gemiddelde huishoudinkomen in de buurt van de school.

- Elk punt in de figuur staat voor een van de ruim 6.000 basisscholen in Nederland.
- Het inkomen op de horizontale as is het gemiddeld gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen in de buurt, gecorrigeerd voor huishoudgrootte en -samenstelling.
- Scholen in buurten met lagere inkomens hebben gemiddeld lagere doorstroomtoetsscores. Bij een buurtinkomen rond €20.000 ligt de gemiddelde score rond 2, grofweg rond vmbo-b/k tot vmbo-k/gt. Bij €40.000 ligt de score boven 3, ongeveer rond vmbo-gt/havo.
- De richtingscoëfficiënt laat zien dat €10.000 hoger buurtinkomen samenhangt met ongeveer 0,33 punt hogere toetsscore.
- De rode lijn laat zien dat deze samenhang afvlakt: hogere buurtinkomens gaan vooral aan de onderkant van de inkomensverdeling samen met hogere toetsscores.

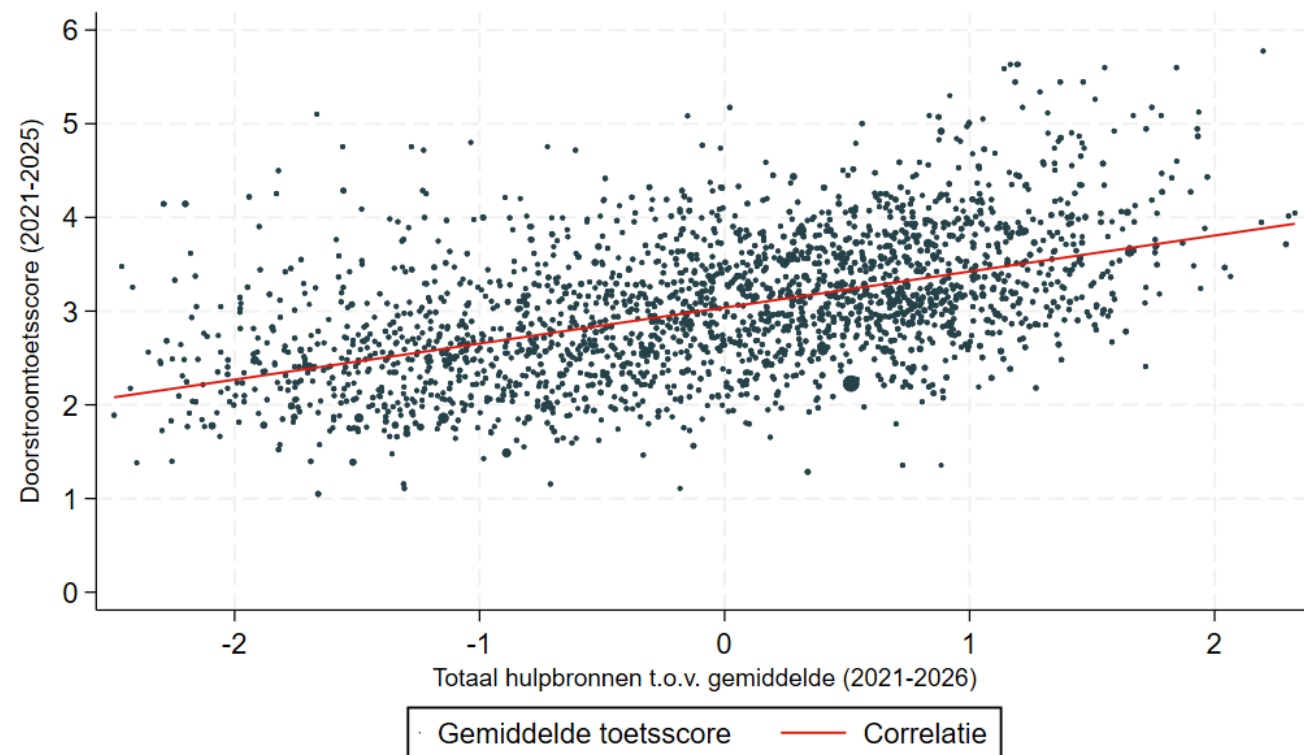

Noot: De figuur toont per school het gemiddelde gestandaardiseerde huishoudinkomen in de buurt op de horizontale as, gemeten over 2020-2024. De verticale as toont per school de gemiddelde toetsscore ten opzichte van het landelijk gemiddelde, gemeten over 2021-2025.

SAMENHANG HULPBRONNEN EN SCHOOLPRESTATIES

Er bestaat een positieve samenhang tussen schoolprestaties en ontwikkelmogelijkheden, ontspanningsmogelijkheden en voorzieningen thuis.

- Voor iedere school gebruiken we de gemiddelde score op de doorstroomtoets in het basisonderwijs over de periode 2021-2025. Dit geeft een gemiddeld beeld van de schoolpopulatie.
- De samenhang tussen hulpbronnen thuis in groep 5 en scores op de doorstroomtoets is positief.
- De schaal voor hulpbronnen thuis is zo geconstrueerd dat de gemiddelde groep 5 in Nederland op 0 staat. Als deze hulpbronnen één punt hoger liggen, is de gemiddelde adviesscore 0,38 punt hoger. Dat is ongeveer een derde van de verandering die nodig is voor een ander schooladvies.

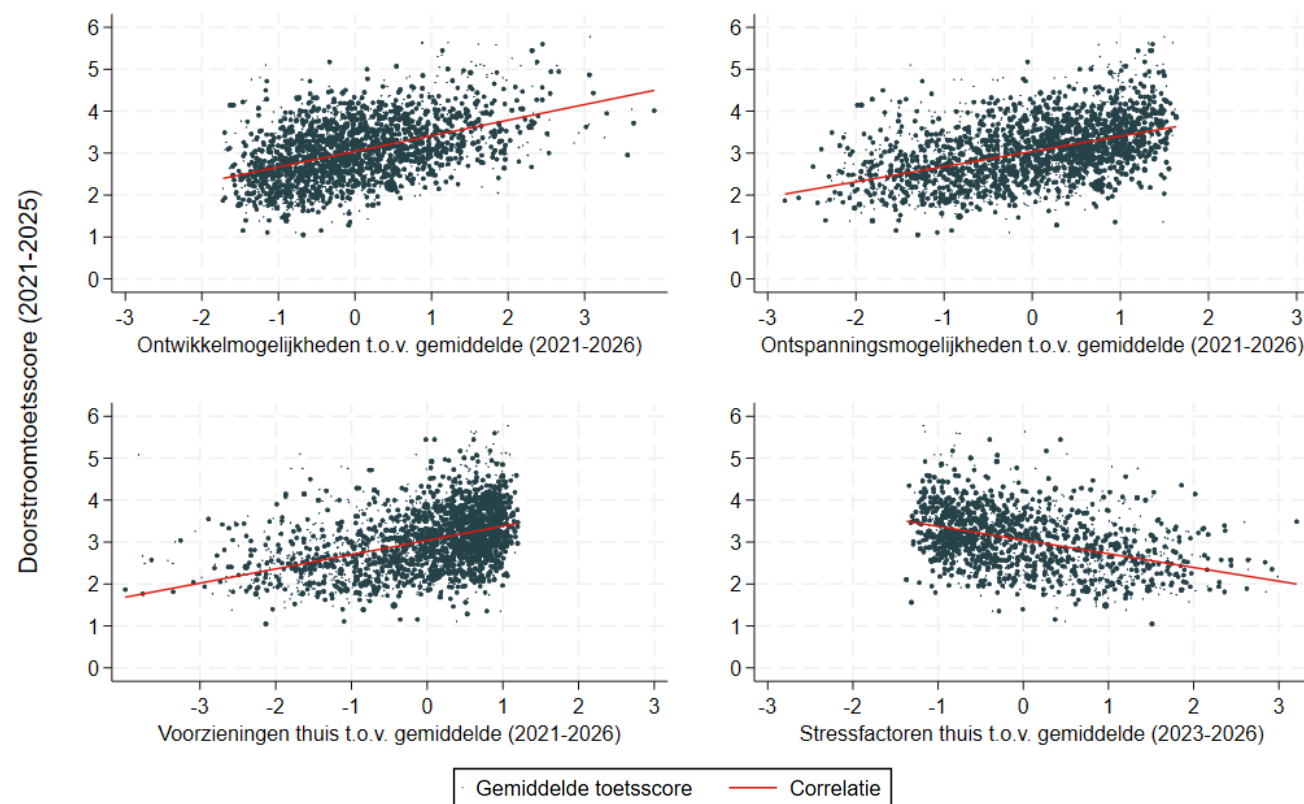

Noot: De figuur toont per school de genormaliseerde score van alle hulpbronnen samen op de horizontale as, gemeten over 2022-2026. De verticale as toont per school de gemiddelde toetsscore ten opzichte van het landelijk gemiddelde, gemeten over 2021-2025.

SAMENHANG HULPBRONNEN EN SCHOOLPRESTATIES

Er bestaat een positieve samenhang tussen schoolprestaties en ontwikkelmogelijkheden, ontspanningsmogelijkheden en voorzieningen thuis, en een negatieve samenhang met stressfactoren thuis.

- De drie hulpbronnen (ontwikkel- en ontspanningsmogelijkheden en voorzieningen thuis) hangen positief en vergelijkbaar samen met toetsscores. Scholen waar kinderen thuis gemiddeld meer hulpbronnen hebben, scoren gemiddeld hoger.
- Op scholen waar kinderen gemiddeld meer stress thuis ervaren, liggen de toetsscores juist lager. Eén punt meer stress thuis hangt samen met een 0,33 punt lagere toetsscore.
- De verdeling rond het gemiddelde verschilt per hulpbron. Bij ontspanningsmogelijkheden en voorzieningen thuis valt vooral de groep scholen onder het gemiddelde op.
- Bij ontwikkelmogelijkheden is de spreiding gelijkmatiger rond het gemiddelde. Bij stressfactoren zit juist een duidelijke groep scholen boven het gemiddelde, waar relatief veel stress thuis voorkomt.

Noot: De figuren tonen per school de genormaliseerde score van de afzonderlijke hulpbronnen en stressfactoren op de horizontale as. De verticale as toont per school de gemiddelde toetsscore ten opzichte van het landelijk gemiddelde, gemeten over 2020-2024.

LEEFBAAROMETER PER GEMEENTE

De Leefbaarometer meet de leefbaarheid van gemeenten, wijken en buurten op basis van onder meer de fysieke omgeving, woningvoorraad, voorzieningen, sociale samenhang en veiligheid, en vergelijkt die met het Nederlandse gemiddelde.

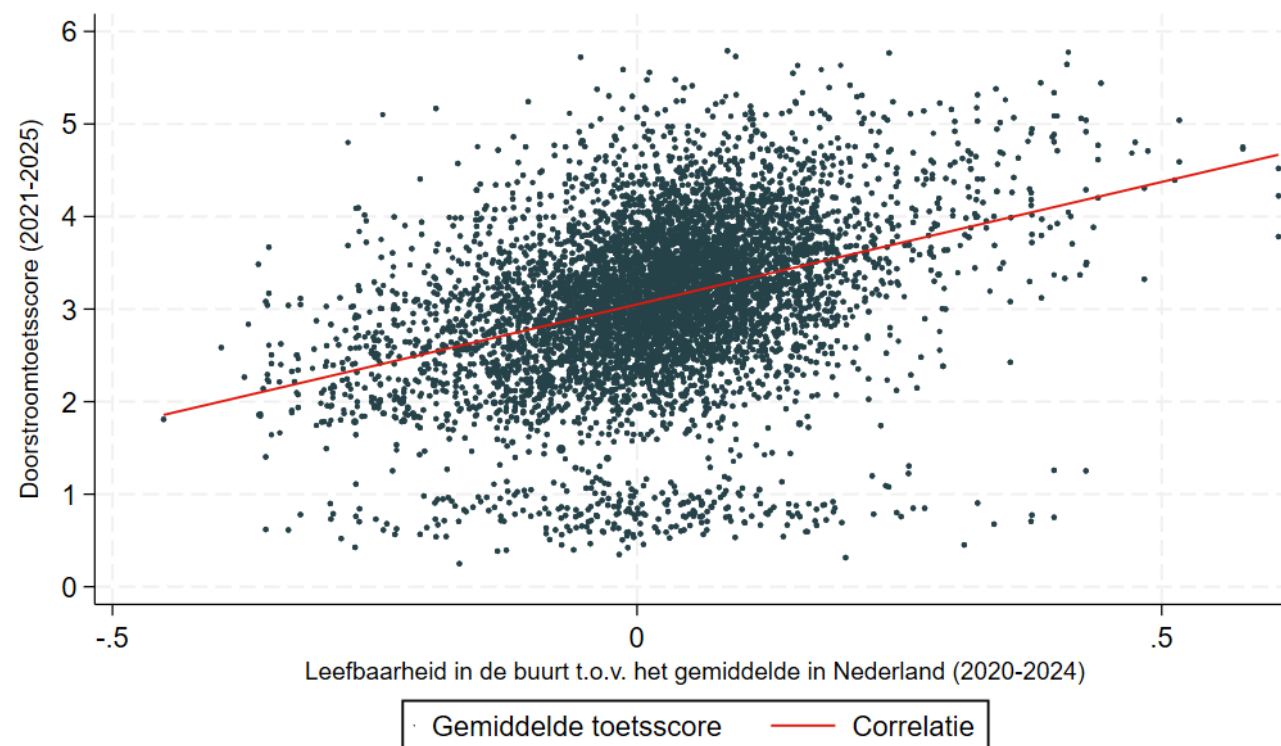
<	Zeer grote negatieve afwijking
-1,5 SD	Grote negatieve afwijking
-1 SD	Negatieve afwijking
-0,5 SD	Kleine negatieve afwijking
-0,25 SD	Gemiddelde leefbaarheidsscore in Nederland
0	
+0,25SD	
+0,5 SD	Kleine positieve afwijking
+1 SD	Positieve afwijking
+1,5 SD	Grote positieve afwijking
>	Zeer grote positieve afwijking

Bron: Leefbaarometer BZK

SAMENHANG LEEFBAARHEID BUURT EN SCHOOLPRESTATIES

De kwaliteit van de buurt waarin kinderen opgroeien, verklaart een deel van de verschillen in scores op de doorstroomtoets.

- Leefbaarheid bestaat uit vijf dimensies: woningvoorraad, fysieke omgeving, voorzieningen, sociale samenhang, en overlast en veiligheid. De score wordt weergegeven als afwijking van het landelijke gemiddelde.
- Een gemiddelde buurt heeft een score van 0. De meeste buurten liggen tussen ongeveer -0,45 en 0,6; verschillen in leefbaarheid zijn dus relatief beperkt (zie vorige slide).
- Een punt hogere leefbaarheid hangt samen met 2,66 punt hogere toetsscore. Omdat één punt bijna het volledige bereik van de leefbaarheidsscore beslaat, gaat dit vooral om het verschil tussen buurten aan de uitersten.

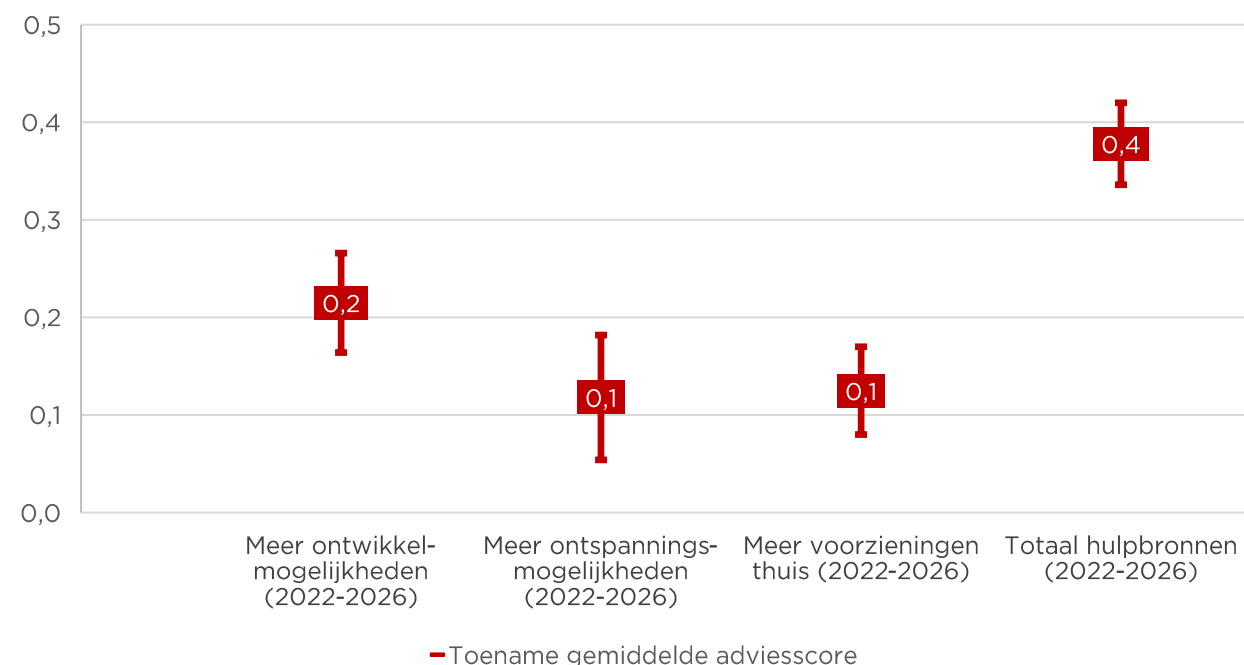

Noot: De figuur toont per school de afwijking van de leefbaarheid in de buurt ten opzichte van het landelijk gemiddelde op de horizontale as, gemeten over 2020-2024. De verticale as toont per school de gemiddelde toetsscore ten opzichte van het landelijk gemiddelde, gemeten over 2021-2025.

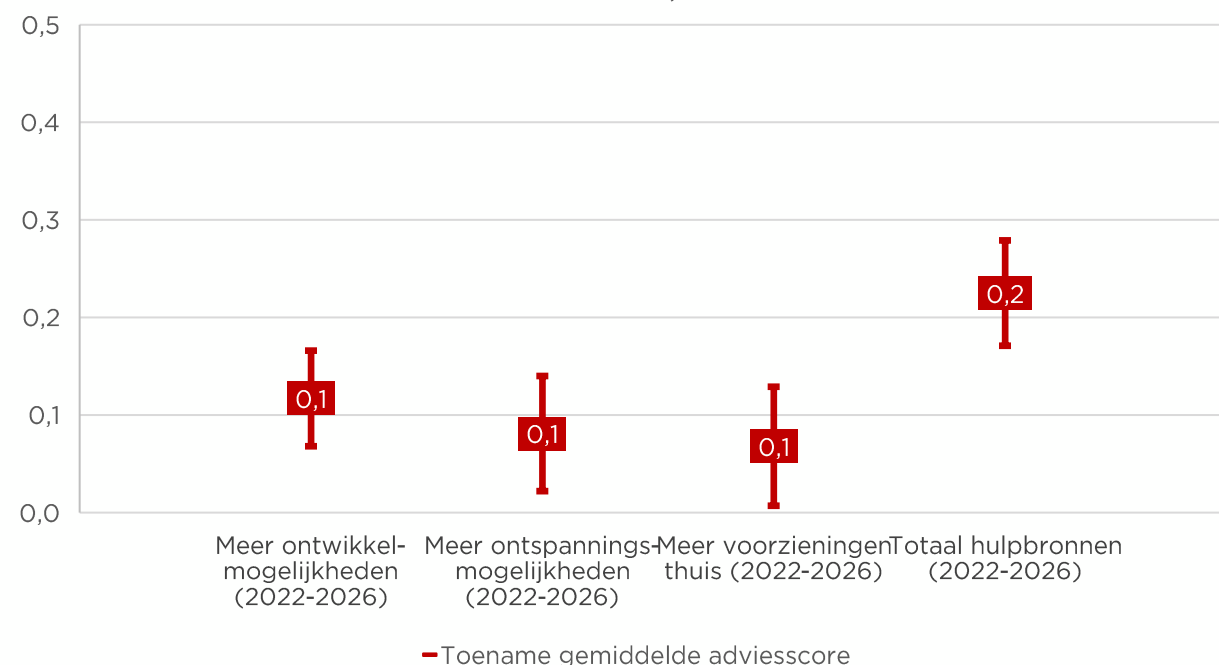
EFFECT HULPBRONNEN OP SCHOOLPRESTATIES

Hulpbronnen thuis doen ertoe. Na correctie voor huishoudinkomen en leefbaarheid van de buurt hangt één standaarddeviatie meer hulpbronnen thuis samen met een 0,2 punt hogere toetsscore. Rond adviesgrenzen kan dat relevant zijn voor het schooladvies.

Toename in gemiddelde doorstroomtoetsscore bij één standaarddeviatie toename in hulpbronnen (ongecorrigeerd)

Toename in gemiddelde doorstroomtoetsscore bij één standaarddeviatie toename in hulpbronnen (gecorrigeerd voor huishoudinkomen en leefbaarheid van de buurt)

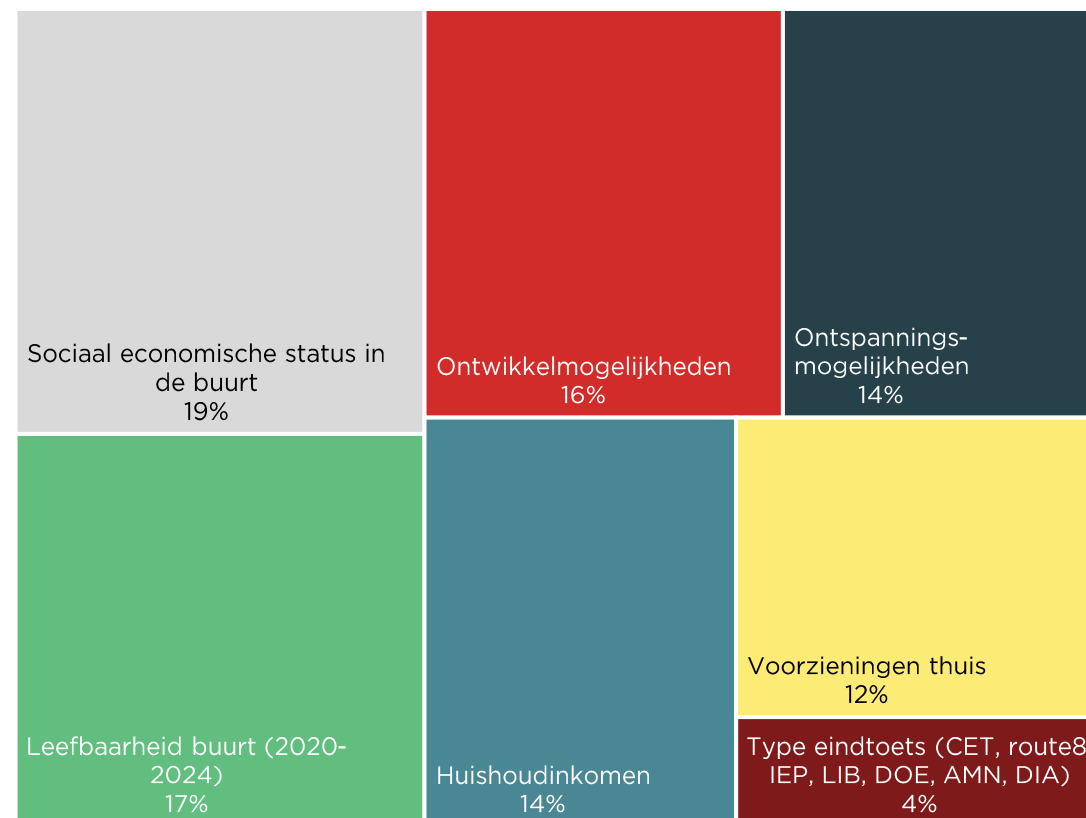

Noot: De figuren tonen de geschatte toename in de gemiddelde doorstroomtoetsscore bij een toename van één standaarddeviatie in hulpbronnen. De rode blokjes geven de puntschattingen weer; de verticale lijnen tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. De linkerfiguur toont de ongecorrigeerde samenhang, de rechterfiguur de samenhang na correctie voor huishoudinkomen en leefbaarheid van de buurt.

BIJDRAGE VAN FACTOREN AAN SCHOOLPRESTATIES

We kijken naar verschillen in eindtoetsscores tussen scholen. Sommige scholen doen het beter, andere slechter. Welke factoren verklaren deze verschillen?

- Samen verklaren deze factoren 39 procent van de verschillen in toetsscores tussen scholen. De rest blijft onverklaard en kan samenhangen met niet-gemeten factoren, toeval of onbekende invloeden.
- Van de verklaarde verschillen hangt 50 procent samen met sociaaleconomische status, leefbaarheid en gemiddeld huishoudinkomen in de buurt.
- Ontwikkel- en ontspanningsmogelijkheden en voorzieningen thuis verklaren samen 42 procent van de verklaarde verschillen.
- Het type eindtoets verklaart 4 procent van de verklaarde verschillen. De resterende 12 procent hangt samen met enquêtejaar, klassengrootte en het aantal deelnames per school (niet weergegeven).

Noot: De figuur toont in welke mate de factoren bijdragen aan de verklaring van verschillen tussen scholen in gemiddelde scores op de doorstroomtoets in de periode 2021-2025. De berekening is toegelicht in de onderzoeksverantwoording.

LANGETERMIJNGEVOLGEN

LANGETERMIJNGEVOLGEN VAN ONGELIJKHEID

Meer hulpbronnen thuis kunnen zich vertalen in betere schoolprestaties en later inkomen. In deze rekenvariant brengen we kinderen met minder hulpbronnen thuis naar het landelijk gemiddelde.

- Er zitten 1,4 miljoen kinderen op de basisschool in Nederland. In deze rekenvariant worden de hulpbronnen thuis van kinderen onder het landelijk gemiddelde verhoogd richting dat gemiddelde: meer ontwikkel- en ontspanningsmogelijkheden en betere voorzieningen thuis.
- Daardoor stijgt het aandeel kinderen met voldoende ontwikkelmogelijkheden van 19 naar 34 procent, met ontspanningsmogelijkheden van 38 naar 61 procent en met voorzieningen thuis van 64 naar 79 procent.
- De berekening gaat uit van CPB (2020): één standaarddeviatie hogere score op de eindtoets hangt samen met 7.100 euro hoger jaarinkomen (prijspeil 2025). In dit scenario stijgt de toetsscore met 0,2 standaarddeviatie, wat neerkomt op gemiddeld 1.400 euro extra nominaal jaarinkomen per kind, of circa 18.700 euro contante waarde van extra arbeidsinkomen over het werkzame leven.
- Daar staan kosten tegenover. Een precieze return on investment is lastig te berekenen, mede doordat ook gezinssamenstelling en andere achtergrondfactoren samenhangen met schoolprestaties.

ONDERZOEKSVERANTWOORDING

VERGELIJKING TUSSEN ENQUÊTES

2022

- In totaal hebben 351 leerkrachten de vragenlijst volledig ingevuld (responspercentage van 5,6 procent).
- 76,4 procent van de leerkrachten heeft de enquête zoals verzocht ingevuld voor groep 5.
- De mediane klassengrootte bedraagt 22 leerlingen. Het gemiddelde is 21,7 met een standaardafwijking van 5,6. Dat betekent dat 95 procent van de kinderen in een klas zit van tussen de 11 en 33 kinderen.

2023

- In totaal hebben 433 leerkrachten de vragenlijst volledig ingevuld (responspercentage van 7,0 procent).
- 76,9 procent van de leerkrachten heeft de enquête zoals verzocht ingevuld voor groep 5.
- De mediane klassengrootte bedraagt 23 leerlingen. Het gemiddelde is 21,8 met een standaardafwijking van 5,7. Dat betekent dat 95 procent van de kinderen in een klas zit van tussen de 10 en 33 kinderen.

2024

- In totaal hebben 516 leerkrachten de vragenlijst volledig ingevuld (responspercentage van 8,4 procent).
- 63,6 procent van de leerkrachten heeft de enquête zoals verzocht ingevuld voor groep 5.
- De mediane klassengrootte bedraagt 22 leerlingen. Het gemiddelde is 21,8 met een standaardafwijking van 5,7. Dat betekent dat 95 procent van de kinderen in een klas zit van tussen de 10 en 34 kinderen.

2025

- In totaal hebben 514 leerkrachten de vragenlijst volledig ingevuld (responspercentage van 8,8 procent).
- 59,7 procent van de leerkrachten heeft de enquête zoals verzocht ingevuld voor groep 5.
- De mediane klassengrootte bedraagt 23 leerlingen. Het gemiddelde is 22,2 met een standaardafwijking van 5,7. Dat betekent dat 95 procent van de kinderen in een klas zit van tussen de 10 en 34 kinderen.

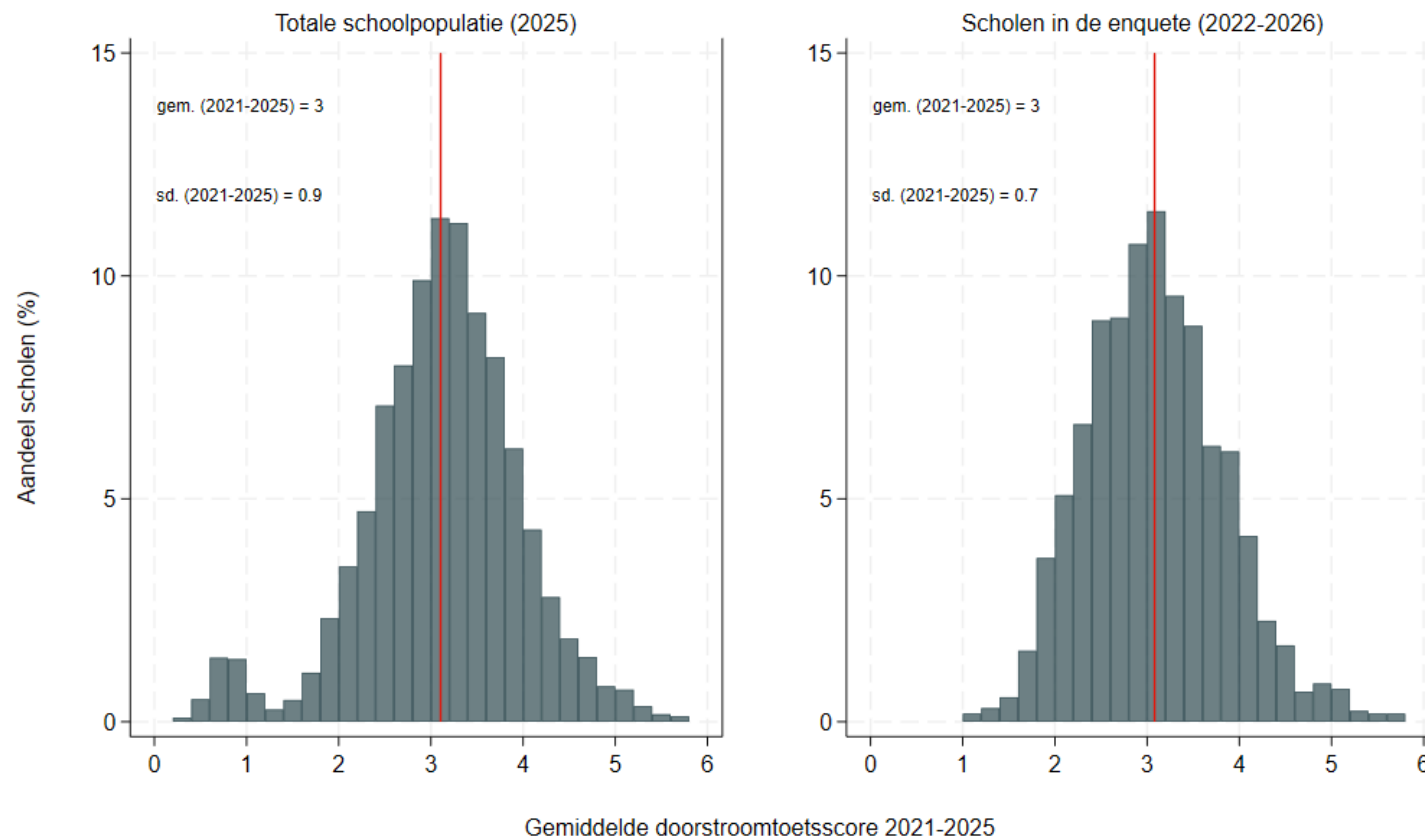
2026

- In totaal hebben 436 leerkrachten de vragenlijst volledig ingevuld (responspercentage van 7,1 procent).
- 58,9 procent van de leerkrachten heeft de enquête zoals verzocht ingevuld voor groep 5.
- De mediane klassengrootte bedraagt 23 leerlingen. Het gemiddelde is 22,8 met een standaardafwijking van 7,5. Dat betekent dat 95 procent van de kinderen in een klas zit van tussen de 8 en 38 kinderen.

ONDERZOEKSPOPULATIE

Met de enquête wordt gepoogd een representatief beeld van scholen in Nederland te verkrijgen. Scholen met de slechtste scores komen minder vaak voor in onze sample.

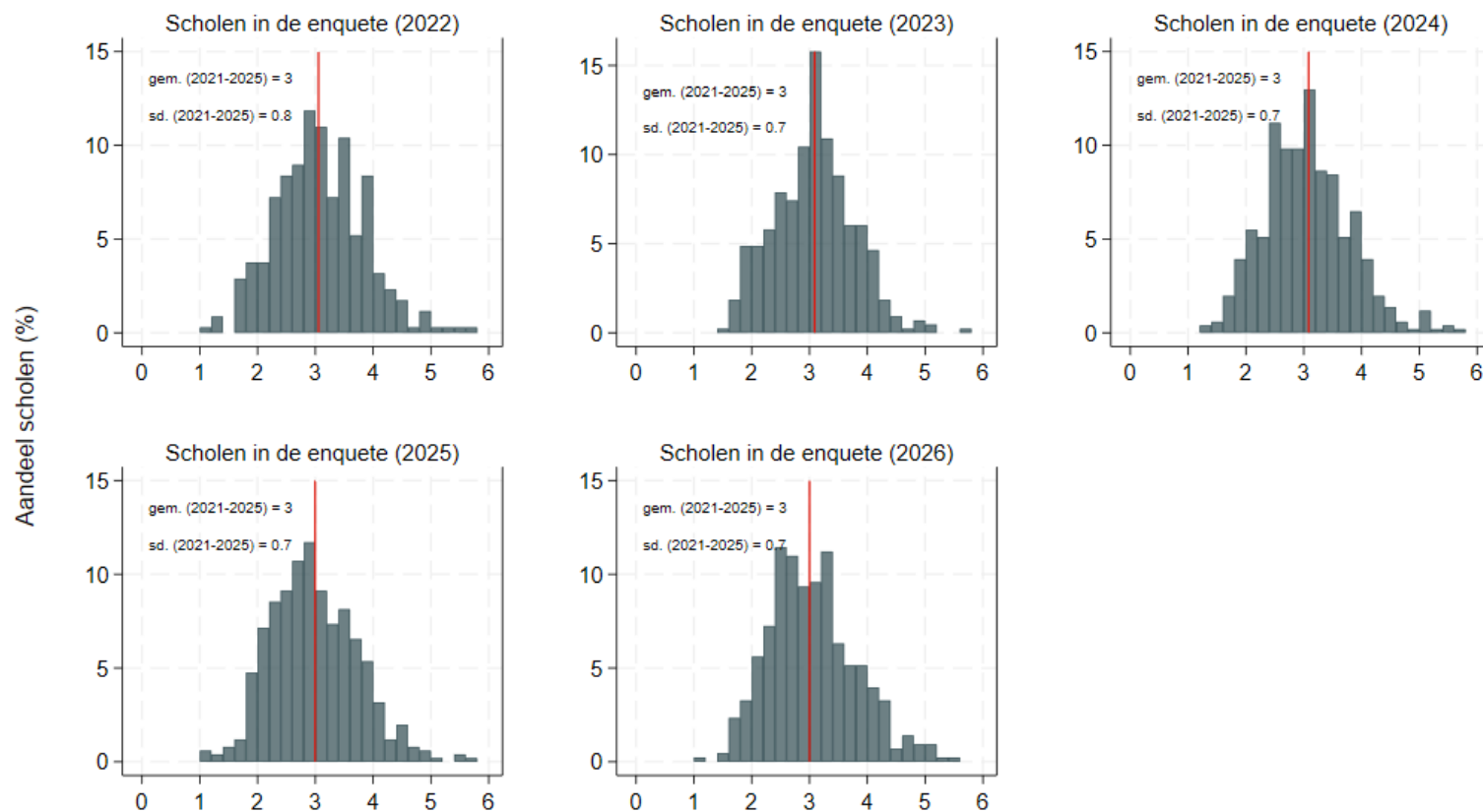
- De figuren geven de verdeling van gemiddelde scores op de doorstroomtoets (2021-2025) in het basisonderwijs voor alle scholen in Nederland in 2025 (links) en die van de scholen die in de jaren 2022-2026 deelnemen aan de enquête (rechts).
- De gemiddelde score in de enquête komt overeen met het landelijke gemiddelde, de standaarddeviatie is kleiner, omdat scholen aan de onderkant van de verdeling niet deelnemen aan de enquête.

ONDERZOEKSPOPULATIE

Met de enquête wordt gepoogd een representatief beeld van scholen in Nederland te verkrijgen. Scholen met de slechtste scores komen minder vaak voor in onze sample.

- Deze afwijking is in alle vier enquêtejaren gelijk – zie de vergelijkbare gemiddeldes en standaarddeviaties.
- Op de horizontale as is de afwijking van de gemiddelde toetsscore in Nederland zichtbaar.
- In 2022 namen 351 scholen deel aan de enquête, in 2023 waren dat er 433. In 2024 waren er 516 deelnemende scholen, en vorig jaar 514. Dit jaar ging het om 436 scholen.

Gemiddelde doorstroomtoetsscore 2021-2025

DOORSTROOMTOETSADVIEZEN (2025)

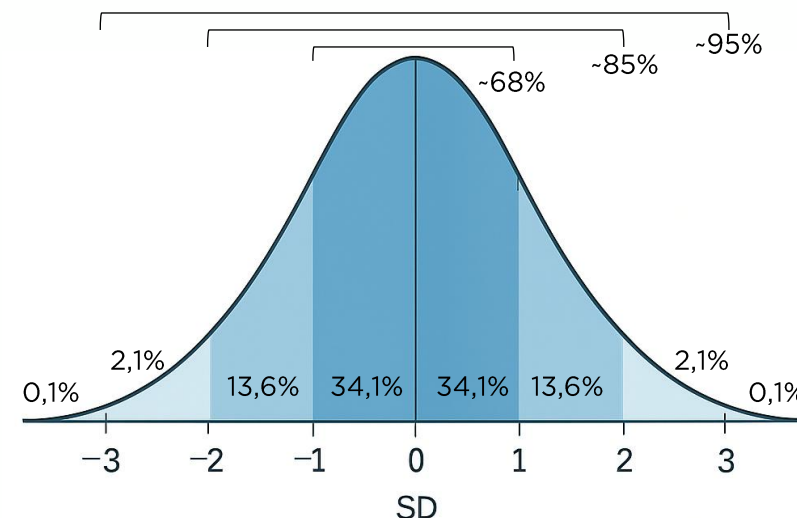
De doorstroomtoetsen hebben een verschillend scorebereik, met een bijbehorend schooladvies.

Naam doorstroomtoets	Scorebereik	praktijk/ vmbo-b	vmbo-b/k	vmbo-k/gt	vmbo-gt/havo	havo/vwo	vwo
CITO (tot 2023)	501-550	501-510	511-524	525-532	533-539	540-544	545-550
Route8	100-300	100-117	118-167	168-198	199-230	231-260	261-300
IEP	50-100	50-51	52-68	69-76	77-84	85-91	92-100
DIA	321-390	321-338	339-349	350-356	357-365	366-371	372-390
AMN	301-500	301-319	320-370	371-417	418-466	467-492	493-500
DOE	200-400	200-226	227-267	268-292	293-318	319-341	342-400
LIB	151-200	151-154	155-165	166-172	173-179	180-185	186-200

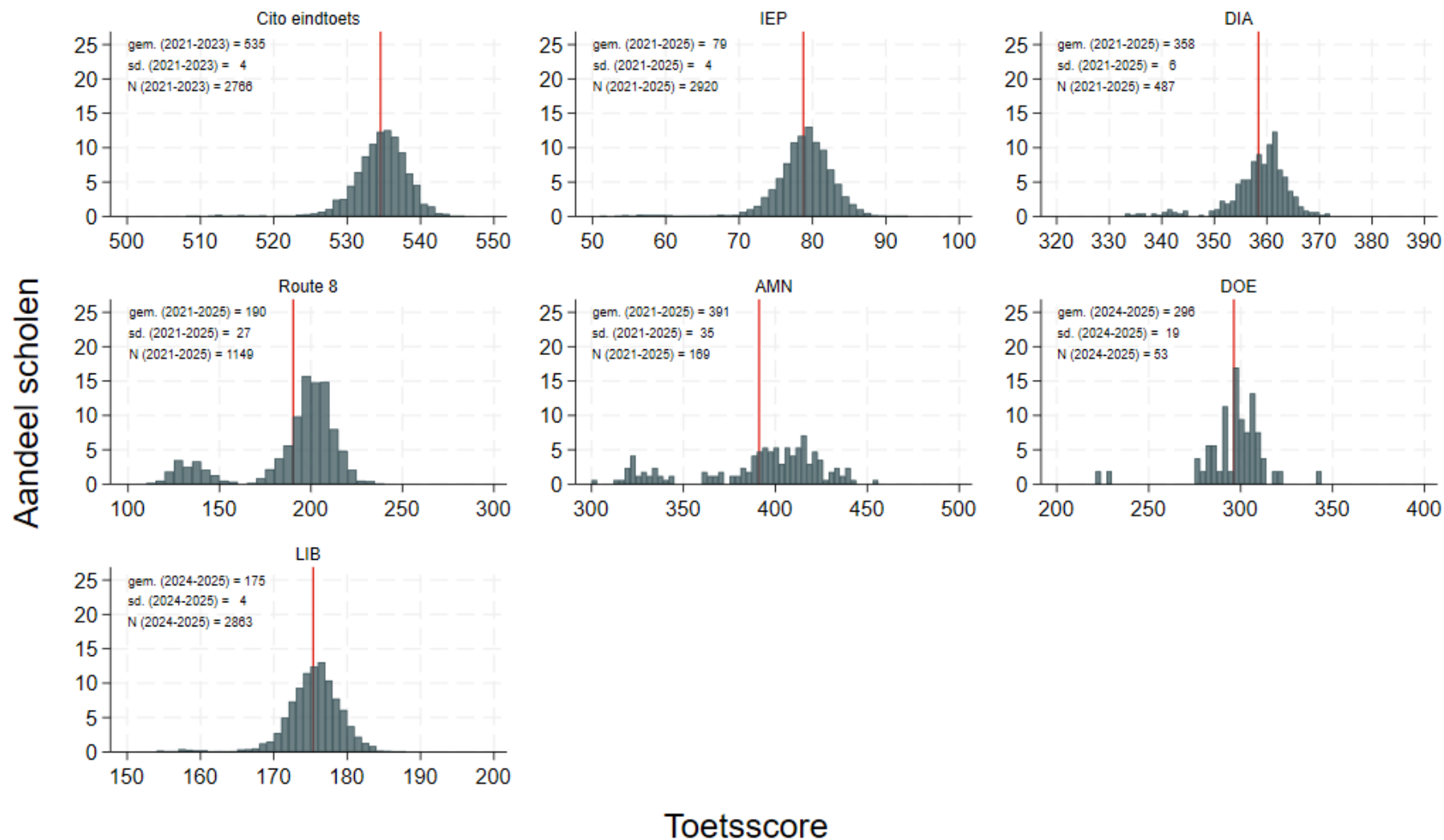
BEREKENING MET STANDAARDDEVIATIES

Berekeningen aan de hand van verschillen uitgedrukt in (delen van) standaarddeviaties eindtoetsscores hebben als voordeel dat de bijdrage van factoren eenduidig gemeten is.

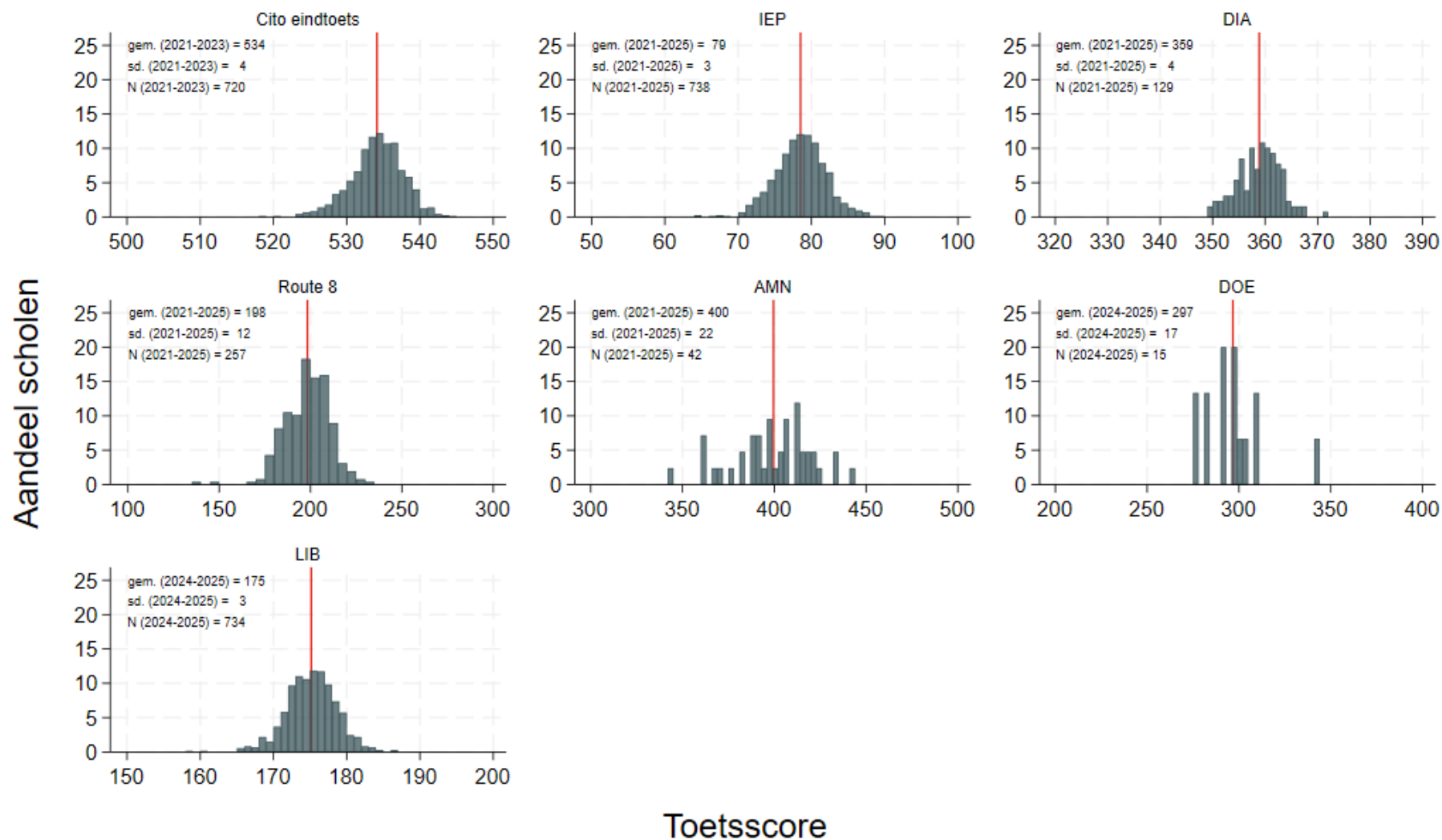
- We schatten regressiemodellen waarin elke factor afzonderlijk wordt gerelateerd aan eindtoetsscores, gecorrigeerd voor ouderinkomen en leefbaarheid van de buurt.
- De factoren zijn gestandaardiseerd: Een score van -1 of +1 betekent een afname of toename van één standaarddeviatie (SD) t.o.v. het gemiddelde, dat gestandaardiseerd is op 0.
- Een standaarddeviatie is een maat voor spreiding: bij een normale verdeling ligt circa 68 procent van de scholen tussen -1 en +1, circa 95 procent tussen de -2 en +2 en vrijwel alle scholen tussen de -3 en +3. Een score van 0 betekent dus dat een school gemiddeld scoort op die factor, terwijl een score van +1 betekent dat een school hoger scoort dan circa 85 procent van alle scholen (top 15 procent).
- De uitkomsten laten zien hoeveel toetspunten gemiddeld samenhangen met een verandering van één standaarddeviatie, waardoor we de bijdrage van verschillende factoren kunnen vergelijken.

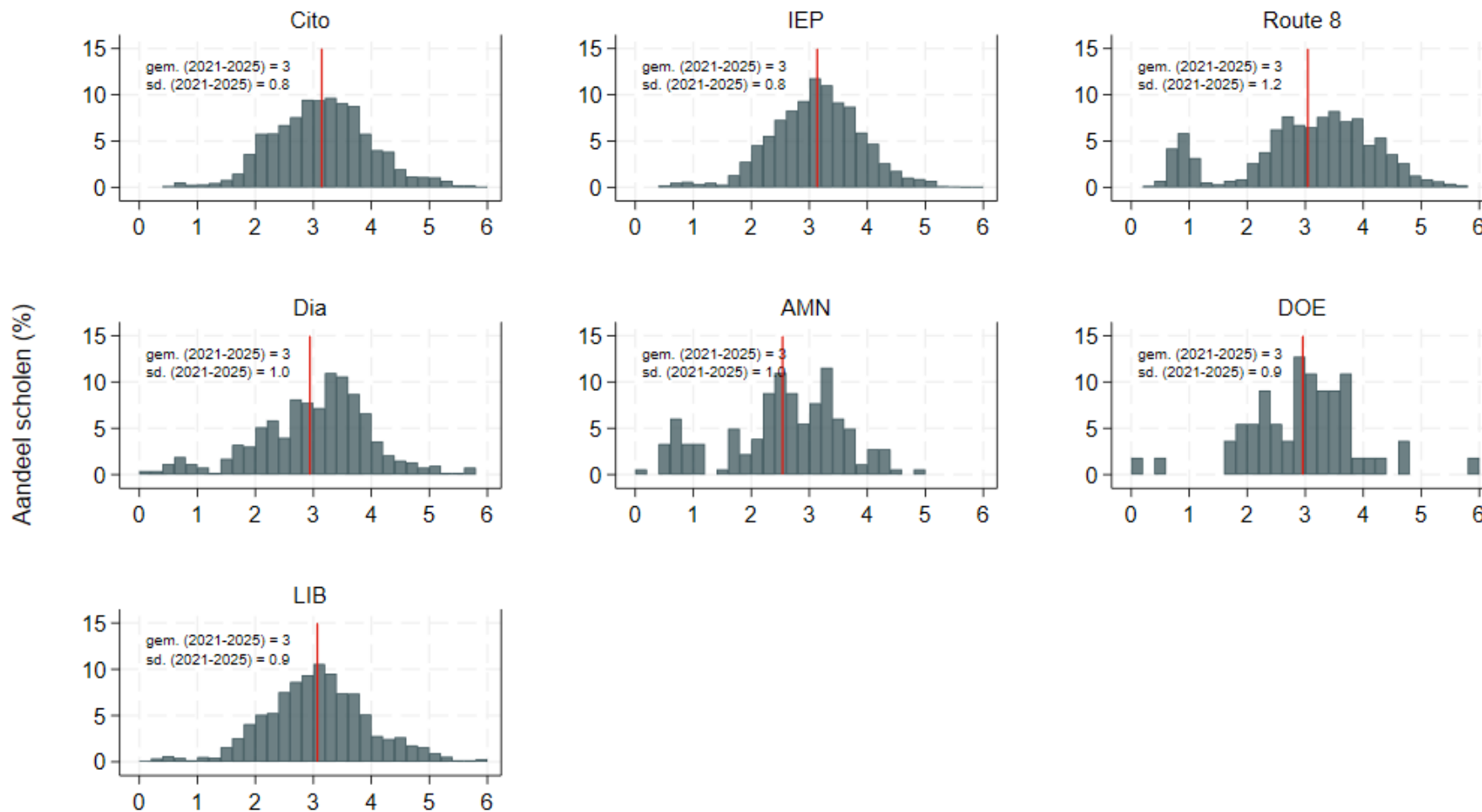
GEMIDDELDE TOETSSCORES TOTALE POPULATIE

GEMIDDELDE TOETSSCORES ONDERZOEKSPOPULATIE

HERSCHAALDE TOETSSCORES TOTALE POPULATIE

Gemiddelde doorstroomtoetsscore 2021-2025

BEREKENING BIJDRAGE FACTOREN

De relatieve bijdrage van factoren aan de verklaarde verschillen in eindtoetsscores tussen scholen komt tot stand met een analyse van de verklaarde variantie.

- Voor elke factor (ontwikkel- en ontspanningsmogelijkheden, voorzieningen thuis, gemiddelde huishoudinkomen, sociaal economische status en leefbaarheid van de buurt) berekenen we de gemiddelde marginale bijdrage aan de voorspellende kracht van het regressiemodel.
- Dat model verklaart 39 procent van de verschillen in eindtoetsscores tussen scholen ($R^2=0,39$). Oftewel: minder dan de helft van de variantie in scores wordt verklaard door de opgenomen factoren.
- Met behulp van de Shapley-decompositie verdelen we de verklaarde variantie over de afzonderlijke factoren, waarbij we corrigeren voor hun onderlinge samenhang (correlatie) en voor de volgorde waarin ze aan het model worden toegevoegd.
- De bijdrage van de factoren wordt uitgedrukt als percentage van de verklaarde variantie en telt samen op tot 97 procent. Zo krijgen we zicht op welke factoren relatief het meest bepalend zijn voor het verklaren van verschillen in scores op de eindtoets.

LITERATUUR (1)

- Chetty, R., Hendren, N., & Katz, L. F. (2016). The effects of exposure to better neighborhoods on children: New evidence from the moving to opportunity experiment. *American Economic Review*, 106(4), 855-902.
- Chetty, R., Hendren, N., Lin, F., Majerovitz, J., & Scuderi, B. (2016). Childhood environment and gender gaps in adulthood. *American Economic Review*, 106(5), 282-288.
- Claes, E., de Wolf, I., Golsteyn, B., & De Leeuw, S. (2025). Ongelijkheid tussen leerlingen neemt toe tijdens basisschooltijd. *Economisch Statistische Berichten*.
- Colmer, J., Hardman, I., Shimshack, J., & Voorheis, J. (2020). Disparities in PM2.5 air pollution in the United States. *Science*, 369(6503), 575-578.
- Cornelissen, T., Dustmann, C., Raute, A., & Schönberg, U. (2018). Who benefits from universal childcare? Estimating marginal returns to early childcare attendance. *Journal of Political Economy*, 126(6), 2356-2409.
- Currie, J. (2020). Child health as human capital. *Health Economics*, 29(4), 452-463.
- Currie, J., & Stabile, M. (2006). Child mental health and human capital accumulation: the case of ADHD. *Journal of Health Economics*, 25(6), 1094-1118.
- Damm, A. P., & Dustmann, C. (2014). Does growing up in a high crime neighborhood affect youth criminal behavior?. *American Economic Review*, 104(6), 1806-1832.
- Evans, M. D., Kelley, J., & Sikora, J. (2014). Scholarly culture and academic performance in 42 nations. *Social Forces*, 92(4), 1573-1605.
- Fletcher, J. M. (2014). The effects of childhood ADHD on adult labor market outcomes. *Health Economics*, 23(2), 159-181.
- Fredriksson, P., B. Ockert & H. Oosterbeek (2013). Long-term effects of class size. *Quarterly Journal of Economics*, 128(1), 249-285,
- Goux, D., & Maurin, E. (2005). The effect of overcrowded housing on children's performance at school. *Journal of Public Economics*, 89(5-6), 797-819.
- Harmon, C., H. Oosterbeek & I. Walker (2003). The returns to education: microeconomics. *Journal of Economic Surveys*, 17(2), 115-156.

LITERATUUR (2)

- Laliberté, J. W. (2021). Long-term contextual effects in education: Schools and neighborhoods. *American Economic Journal: Economic Policy*, 13(2), 336-377.
- Masarik, A. S., & Conger, R. D. (2017). Stress and child development: A review of the Family Stress Model. *Current Opinions in Psychology*, 13, 85-90.
- Mulwijk-Vriend, S., D. Webbink & B. ter Weel (2019). Economische kansen hangen af van de regio waarin kinderen opgroeien. *Economisch Statistische Berichten*.
- Ossewaarde, M. & Wolbers, M. (2025). Middelbare scholieren die ontbijten presteren beter. *Economisch Statistische Berichten*.
- RIVM (2020) *Gezonder op de basisschool: Schoollunches en meer bewegen. Een verkenning naar draagvlak, haalbaarheid, betaalbaarheid en impact*. RIVM-rapport 2020-0161.
- Sharkey, P. (2010). The acute effect of local homicides on children's cognitive performance. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(26), 11733-11738.
- Steeg, M. van der (2025). Door corona ontstane leervertragingen zijn grotendeels hersteld. *Economisch Statistische Berichten*.
- Ter Weel, B. (2006). Van embryo tot peuter. *Economisch Statistische Berichten*.
- Vries, S. de (2025). Economisch succes hangt sterk samen met familieachtergrond. *Economisch Statistische Berichten*.

AUTEURS

Henri Bussink

Senior onderzoeker in het cluster Arbeid van SEO Economisch Onderzoek

h.bussink@seo.nl

Cato Veuger

Onderzoeker in het cluster Arbeid van SEO Economisch Onderzoek

c.veuger@seo.nl

Mirko Hartgerink

Onderzoeker in het cluster Mededinging, Luchtvaart & Innovatie van SEO Economisch Onderzoek

m.hartgerink@seo.nl

COLOFON

Over SEO Economisch Onderzoek

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen.

SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2026 SEO Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

SEO-rapport 2026-84

ISBN 978-90-5220-687-5